

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

www.humak.fi

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Kylissä ja kouluissa kehitetään ja kehitytään
yhteisön voimin**

www.humak.fi

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Arla Hyvärinen

www.humak.fi

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210op)

03/2015

www.humak.fi

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Arla Hyvärinen	Sivumäärä 41 + lähdeluettelo
Työn nimi Kylissä ja kouluissa kehitetään ja kehitytään yhteisön voimin	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kari Keuru	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kylät ja Koulut -hanke	
Tiivistelmä <p>Kylissä ja kouluissa kehitetään ja kehitytään yhteisön voimin - on selvitys kyläkoulujen ja kolmannen sektorin toimijoiden välisestä yhteistyöstä Pohjois-Karjalan alueella. Opinnäyte on selvitys, jossa teemahaastatteluiden ja aineiston laadullisen analysointimenetelmien keinoin on tarkoitus tuottaa tilaajalle tietoa Pohjois-Karjalan alueen kyläkoulujen ja paikallistoimijoiden yhteistyön muodoista ja selvittää koulujen ja niiden kanssa yhteistyössä toimivien kolmannen sektorin toimijoiden ajatuksia yhteistyön kehittämisestä. Opinnäytetyön tilaajana on Kylät ja Koulut -hanke. Se on Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Suomen Kylätoiminta Ry:n yhteishanke, jonka tavoitteena on tutkimus- ja kehittämistoiminnan avulla lisätä, parantaa, mallintaa ja levittää paikallisten kylätoimijoiden ja oppilaitosten välistä yhteistyötä maaseutualueilla opetuksen ja kasvatuksen kehittämiseksi sekä paikallisen osallisuuden ja lähi-demokratian edistämiseksi.</p>	
Asiasanat maaseutuyhteisöt, kyläkoulut, aktiivinen kansalaisuus, kvalitatiivinen analyysi	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Arla Hyvärinen	Number of Pages 41 + literature
Title Kylissä ja kouluissa kehitetään ja kehitytään yhteisön voimin	
Supervisor(s) Kari Keuru	
Subscriber and/or Mentor Kylät ja Koulut -project	
Abstract <p>Cooperation in villages and schools - is a report about the cooperation between village schools and the third sector of the North Karelia region. The thesis uses themed interviews and qualitative analysis methods and is designed to produce information about the state and forms of co-ordination of village schools and local operators in Northern Karelia for the subscriber, the Kylät ja Koulut -project. The aim of the thesis is furthermore to figure out the opinions of operators in schools and the third sector about the development of cooperation. The Kylät ja Koulut –project is a joint venture of the University of Humanistic Sciences and the Finnish Village Activity Association. The aim of the project is to increase, improve, model and spread co-operation between local operators and schools in rural areas through research and development activities. The goal is to improve local democracy and participation.</p>	
Keywords rural communities, village schools, active citizenship, qualitative analysis	

SISÄLLYS

1 OPINÄYETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	9
2 KYLÄT JA KOULUT –HANKE	9
2.1 Kylät ja Koulut -hanke	10
2.2 Humanistinen ammattikorkeakoulu	10
2.3 Suomen kylätoiminta ry	11
2.4 Opetussuunnitelman uudistaminen	12
3 MUITA HANKKEITA	14
4 KESKEISET KÄSITTEET JA TIETOPERUSTA	16
4.1 Kolmas sektori	16
4.2 Kyläyhdistykset	17
4.3 Kolmas sektori kouluissa	17
4.4 Osallisuus	23
4.6 Sosiaalinen pääoma	20
4.7 Aktiivinen kansalaisuus	22
4.8 Kyläkoulut Suomessa	23
5 KYLÄT JA KOULUT – HANKE POHJOIS-KARJALASSA	28
5.1 Kyselyyn osallistuneet koulut ja teemahaastattelut	28
6 TULOKSIEN TARKASTELU	28
6.1 Yhteistyön monia muotoja	29
6.2 Marttaliitto Ry	30
6.3 Kummimummo- toiminta	31
6.4 Yhteistyö yrittäjä-yhdistysten kanssa	32
6.5 Kyläyhdistykset	33
6.6 Kyläkoulu kylän keskiössä	33
6.7 Yhteistyön kehittämiskohteita	34
6.8 Koulujen ja yhdistysten välisen yhteistyön menestystekijöistä	37
6.8.1 Fyysinen pääoma	38
6.8.2 Inhimillinen pääoma	39
6.8.3 Sosiaalinen pääoma	41
7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	42
LÄHTEET	46

1 OPINÄYETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut tuottaa tietoa tilaajan tarpeisiin, eli kartoittaa kyläkoulujen ja yhteisötoimijoiden yhteistyön muotoja Pohjois-Karjalan alueella. Selvityksen keskeisiä selvityksenaiheita ovat kyläkoulun opettajien ja järjestötoimijoiden mielipiteet, kehittämisajatukset ja kokemukset koulujen ja kolmannen sektorin yhteistyöstä.

Selvityksen tarve on lähtöisin hankkeen tavoitteista tutkimus- ja kehittämistoiminnan avulla lisätä, parantaa, mallintaa ja levittää paikallisten kylätoimijoiden ja oppilaitosten välistä yhteistyötä maaseutualueilla opetuksen ja kasvatuksen kehittämiseksi sekä paikallisen osallisuuden ja lähidemokratian edistämiseksi Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt informaatio on hankkeen käytössä (Humak, 2014).

Vireillä olevan opetuksen, oppiaineiden ja niiden tuntijakojen sekä opetussuunnitelmien uudistuksen myötä kyläkoulutkin ovat uudistumisen ja kehittämismahdollisuuksien edessä. Kylät ja koulut - hankkeen taustalla on selvittää ja kehittää kylätoiminnan ja oppilaitosten yhteistyön mahdollisuuksia ja muotoja koska maaseudun kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edistäminen maaseudulla edellyttää julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön vahvistamista. Kyläyhteisöillä ja kyläkouluilla on paljon annettavaa lasten ja nuorten osallisuuden ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisen eteen, ja hankkeen tarkoituksena on hankkeen toiminnan ja tulosten myötä mallintaa hyviä yhteistyökäytäntöjä ja levittää niitä koko maahan (Humak 2014).

2 KYLÄT JA KOULUT –HANKE

Opinnäytetyön tilaajana on Kylät ja Koulut -hanke, joka on Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Suomen Kylätoiminta ry:n toteuttama yhteishanke. Hanketta rahoittaa Työ- ja elinkeinoministeriö.

2.1 Kylät ja Koulut -hanke

Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak) ja Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) toteuttavat vuosina 2014–2016 Työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamana Kylätoiminnan ja oppilaitosten yhteistyön kehittäminen maaseutualueilla eli Kylät ja koulut -hankkeen, jonka tavoitteena on tutkimus- ja kehittämistoiminnan avulla lisätä, parantaa, mallintaa ja levittää paikallisten kylätoimijoiden ja oppilaitosten välistä yhteistyötä maaseutualueilla opetuksen ja kasvatuksen kehittämiseksi sekä paikallisen osallisuuden ja lähidemokratian edistämiseksi (Humak, 2014).

Oppilaitosyhteistyö on tärkeää maaseutualueiden elinvoimaisuuden, ihmisten osallisuuden ja lähidemokratian kehittämiseksi. Kyläyhdistysten ja muiden paikallistoimijoiden sekä oppilaitosten yhteistyö voi antaa lapsille ja nuorille eväät osallisuuteen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja lähidemokratian käyttämiseen (Humak, 2014).

Hyvän mahdollisuuden kylätoiminnan ja oppilaitosten yhteistyön kehittämiseen antaa peruskoulujen, lukioden ja ammatillisten oppilaitosten vireillä oleva opetuksen, oppiaineiden ja niiden tuntijakojen sekä opetussuunnitelmien uudistus. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan edistäminen maaseudulla edellyttää julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön vahvistamista (Humak, 2014).

Tavoitteena on hankkeen toiminnan ja tulosten myötä mallintaa hyviä yhteistyökäytäntöjä ja levittää niitä koko maahan, koska hankkeessa tutkitaan kylätoimijoiden ja oppilaitosten yhteistyötä Uudellamaalla, Varsinais-Suomessa, Keski-Suomessa, Pohjois-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Lapissa (Humak, 2014).

2.2 Humanistinen ammattikorkeakoulu

Humak on humanistisen ja kasvatustieteiden sekä kulttuurituotannon asiantuntija ja johtava kouluttaja, jonka tehtävänä on järjestö- ja nuorisotyön, kulttuurituotannon ja luovan toimialan yrittäjyyden sekä tulkkaus- ja viittomakielialan valtakunnallinen kehittäminen (Humak 2014).

Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak) on verkostoammattikorkeakoulu. Sen toiminta-alue on koko Suomi. Humak on omilla aloillaan humanistisella ja kasvatusalalla sekä kulttuurituotannossa johtava kouluttaja ja asiantuntija. (Humak 2014)

Humanistinen ammattikorkeakoulu korostaa tehtävässään kansalaisten tarpeista lähtevää innovaatiotoimintaa ja yhteisöjen kehittämistä. Humanistinen ammattikorkeakoulu profiloituu valtakunnallisena aikuiskouluttajana ja kumppanuudella kehittäjänä. Humakin painoaloja ovat sosiaalisten ja kulttuuristen innovaatioiden ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen (Humak 2014).

2.3 Suomen kylätoiminta ry

Suomen Kylätoiminta ry toimii paikallista kehittämistä edistävien järjestöjen, kylien sekä Leader-ryhmien eduntekijänä (Syty, 2014).

Suomen Kylätoiminta ry (SYTY) on kylä- ja kaupunginosatoimintaa, LEADER-työtä ja muuta paikallista kehittämistä edistävien järjestöjen kaksikielinen valtakunnallinen yhdistys. Jäsenjärjestöjä on tällä hetkellä noin 130 sisältäen lähes kaikki valtakunnalliset, paikallislähtöistä kehittämistä edistävät järjestöt, kaikki LEADER-ryhmät ja maakunnalliset kyläyhdistykset, maakuntaliittoa sekä kylä- ja kaupunginosayhdistyksiä (Syty, 2014).

SYTY toteuttaa yhteistoimintaa ja verkottumista yhdessä 19 maakunnallisen kyläyhdistyksen ja 55 LEADER ryhmän sekä näiden kautta yli 4 200 kylän ja kaupunginosan kanssa. Puoluepoliittisesti sitoutumattomana valtakunnallisena järjestönä SYTY on läheisessä yhteistyössä eduskunnan, eri ministeriöiden ja virastojen sekä keskusjärjestöjen ja Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän kanssa (Syty, 2014).

SYTY tekee työtä kylien ja asukas yhteisöjen elinvoimaisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseksi. Samalla luodaan kylillä asuville ihmisille edellytykset työhön ja riittävään toimeentuloon. Tärkeitä ja rakkaita asioita kylien ihmisille ja vapaa-ajan asukkaille ovat myös hyvä ympäristö, inhimillinen ja sosiaalinen hyvinvointi sekä riittävät palvelut (Syty, 2014).

Suomen Kylätoiminta ry mm. järjestää koulutusta, hoitaa tiedotusta ja ryhmien välistä kokemusten ja tiedon vaihtoa. Puoluepoliittisesti sitoutumattomana valtakunnallisena järjestönä SYTY on läheisessä yhteistyössä eduskunnan, eri ministeriöiden ja laitosten sekä keskusjärjestöjen kanssa. Myös kansainvälinen hanke- ja muu yhteistyö kasvaa voimakkaasti (Syty, 2014).

2.4 Opetussuunnitelman uudistaminen

Kylät ja koulut -hankkeen yksi tavoitteista on selvittää kuinka oppilaitoksen ja kolmannen sektorin yhteistyön eri muotoja voisi käyttää hyväksi ja kehittää uuden, aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamiseen tukemiseen ja osallisuuden huomioivassa opetussuunnitelmassa.

Perusopetuksen järjestämistä ohjataan opetusta koskevan lainsäädännön, opetussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden sekä paikallisen opetussuunnitelman avulla (Opetushallitus 2014).

Valtakunnallisia säädöksiä ovat perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998) sekä valtioneuvoston asetus perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (1435/2001, uusi asetus 422/2012). Ne sisältävät säännöksiä muun muassa opetuksen yleisistä tavoitteista, oppiaineista, opetuskielestä, opintosuoritusten arvioinnista, koulun työajoista ja muista opetuksen järjestämiseen liittyvistä periaatteista sekä oppilaan oikeuksista ja velvollisuuksista (Opetushallitus 2014).

Koulun toiminnan kannalta keskeinen opetusta ohjaava normi ovat Opetushallituksen päättämät perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Uusimmat perusteet ovat vuodelta 2004. Niissä määritellään kasvatus- ja opetustyön kannalta keskeiset asiat kuten perusopetuksen arvoperusta ja tehtävä sekä opetuksen rakenne, työtä ohjaavat oppimiskäsitykseen, oppimisympäristöön, toimintakulttuuriin ja työtapoihin liittyvät periaatteet, oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien tavoitteet ja keskeiset sisällöt, ja oppilaan ohjaukseen, tukemiseen ja arviointiin sekä oppilashuoltoon ja kodin ja koulun yhteistyöhön liittyvät toimintalinjat (Opetushallitus 2014).

2.4.2 Paikallinen opetussuunnitelma

Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Sen laatimisesta vastaa opetuksen järjestäjä, joka on useimmiten kunta. Opetussuunnitelma on koulun kasvatusta ja opetustyön perusta. Jokaisella perusopetusta antavalla kunnalla ja koululla on oltava opetussuunnitelma (Opetushallitus 2014).

Opetussuunnitelmassa on tavallisesti kuntakohtainen osa, jota kunnan kaikki koulut noudattavat, sekä koulukohtaisia osia jotka koulut laativat itse. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua koulun opetussuunnitelman laatimiseen ja kasvatustavoitteiden määrittelyyn. Myös oppilaat voidaan ottaa mukaan opetussuunnitelmatyöhön. Perusopetuslaki velvoittaa järjestämään opetuksen oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti yhteistyössä kotien kanssa (Opetushallitus 2014).

Opetuksessa käytetään apuna oppikirjoja ja muuta oppimateriaalia, mutta paikallinen opetussuunnitelma ja sen pohjalta laadittu vuosisuunnitelma ovat ne asiakirjat, joihin koulun kasvatusta ja opetus perustuu. Oppilaalla on lain takaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta koulun työpäivinä (Opetushallitus 2014).

Paikallinen opetussuunnitelma on julkinen asiakirja, ja useimmilla kunnilla ja kouluilla on omat verkkosivut, joilta se on luettavissa. Koulut myös esittelevät omaa opetussuunnitelmaansa ja sen painotuksia esimerkiksi vanhempainilloissa (Opetushallitus 2014).

2.4.3 Opetussuunnitelman uudistaminen 2016

Esityksellä eheytetään kasvatusta ja lisätään oppiaineiden välistä yhteistyötä, jotta opetuksessa olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet vastata ajankohtaisiin koulutus-

haasteisiin kuten elämänhallinnan, tapakasvatuksen, demokratiakasvatuksen, yrittäjyyskasvatuksen, kansainvälisyyden ja kestävän kehityksen haasteisiin sekä mahdollistetaan nykyistä paremmin esimerkiksi draaman menetelmien käytön opetuksessa. Kieliohjelmaa monipuolistetaan suuntaamalla A2-kielen ja B2-kielen opetuksen järjestämiseen kohdennettua valtion erityisavustusta. Esityksessä valinnaisuus lisääntyy, koska ylimääräisenä opetuksena toteutettava muun kielen kuin suomen, ruotsin ja englannin opiskelu A2- ja B2-oppimäärän mukaan ei enää varaa suurinta osaa valinnaisten aineiden tunneista kuten nykyisin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014).

Valinnaisena aineena voitaisiin opettaa perusopetukseen soveltuvia ja tavoitteita tukevia aineita tai useasta aineesta muodostettuja ainekokonaisuuksia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä opetussuunnitelmassaan määrää. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi tieto- ja viestintätekniikka, monen eri oppiaineen alueelle kuuluva draama ja taloustiedon opetus sekä kansalaistaitoja vahvistava opetus. Lisäksi opetuksen järjestäjällä olisi mahdollista kohdentaa valinnaisten aineiden opetukseen lisätunteja, kuten jo nykyisellään enemmistö opetuksen järjestäjistä tekee (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014).

Uudessa opetussuunnitelmaehdotuksessa oppiaineiden nivelkohtia esitetään yhdenmukaistettaviksi riittävän valtakunnallisen yhtenäisyyden takaamiseksi sekä opetuksen järjestämisen, opetussuunnitelmatyön ja oppilasarviointin selkeyttämiseksi. Opetukseen käytetyn ajan tasaisempi jakautuminen perusopetuksen eri vuosiluokille tukee oppilaan ikä- ja kehitysvaiheen mukaista oppimista ja kasvua (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014).

3 MUITA HANKKEITA

Koulun ja yhdistystoiminnan yhteistyön kehittäminen ei ole uusi konsepti, ja siitä löytyy esimerkkejä ympäri Suomen. Mikkelin Ihastjärven kylässä opetuksen, koulun ja koko kyläyhteisön yhteistoimintaa on kehitetty Koulu kylässä -hankkeen avulla. Hankkeessa kehitetään uutta kyläkoulu-/kylätaloa, joka toimii monipuolisena palvelu-, oppimis- ja toimintakeskuksena (Koulu kylässä hankeraportti 2014).

Hankkeen raportissa koulun uudistumisesta hankkeen myötä kirjoitetaan seuraavaa: Uuden koulunkäynnin mallin taustalla on oppijakeskeinen, yhteisöllisyyttä hyödyntävä pedagoginen malli, joka mahdollistaa selkeän tuottavuuden paranemisen. Oppilaan valmiuksia vahvistetaan kokonaisvaltaisesti koulun ja kylän jäsenenä. Toiminnan edellytyksenä on aktiivinen kyläyhteisö sekä motivoitunut, osaava ja vastuullinen koulun henkilöstö. Opetus tapahtuu joustavasti erikokoisissa ryhmissä (ryhmien rajattomuus), eri ympäristöissä - oppijan oman tilanteen mukaan. Koulunkäynti porrastuu eri aikoihin (Koulu kylässä hankeraportti 2014).

Opetuksessa painottuu projektioppiminen – ilmiö- ja elämyspohjainen pedagoginen malli, joka mahdollistaa uuden koulunkäynnin tavan. Merkityksellistä on koko kouluyhteisön oppiminen, jossa korostuu vastuunkantaminen myös muista oppijoista. Oppimiskokemuksia jaetaan ja etsitään yksilöllisesti jokaiselle oppijalle sopivia oppimismuotoja niin sisällöllisesti kuin menetelmällisesti ja oppimisympäristön osalta. Oppimisympäristö voi olla oppijan kotona, lähiniityllä, kirjastossa, paikallislehden toimituksessa tai vaikkapa navetassa (Koulu kylässä hankeraportti 2014).

Digitaalisuus ja koulukylän hyvät nettiyhteydet ja laitteistot antavat mahdollisuuden etäoppimiseen ja luovat rajattomat mahdollisuudet uudentyyppiselle oppimiselle, jossa vahvasti hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikkaa (Koulu kylässä hankeraportti 2014).

Mallin taustalla on vahva yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen – elämänkokemusten ja -taitojen sekä oppimisen jakaminen eri-ikäisten välillä. Opettajien rinnalla on runsas joukko muita aikuisia tukemassa lapsia - kyläläisten opetustuokiot, maatilavierailut ja teemapäivät (kalastuspäivä, eräpäivä, perinnepäivä, metsäpäivä, lähiruokapäivä) (Koulu kylässä hankeraportti 2014).

Voimaantuminen yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta toteutuu kyläläisten toiminnasta opettajien rinnalla koulutyössä, vertaistukena kyläyhteisössä (Koulu kylässä hankeraportti 2014).

4 KESKEISET KÄSITTEET JA TIETOPERUSTA

Opinnäytetyön keskeiset teemat mukailevat Kylät ja Koulut -hankkeen teemoja. Keskiössä ovat kyläkoulut, kolmas sektori, osallisuus, aktiivinen kansalaisuus ja maaseudun elinvoimaisuus ja kyläkoulun merkitys kyläyhteisölle.

4.1 Kolmas sektori

Kolmannen sektorin käsite on vakiintunut 1970 luvulla. Käsitteen määrittelyt ovat yhä moninaiset, mutta yleisesti sillä tarkoitetaan julkisen sektorin, markkinoiden ja kotitalouksien väliin jäävää aluetta, jolla toimitaan vapaaehtoistoiminnan ja kansalaisaktiivisuuden puitteissa. (Jurvansuu, 2002,10).

Kolmannen sektorin toiminnan katsotaan olevan myös epämuodollista, joustavaa, solidaarisuuteen perustuvaa ja lähellä kansalaista, vastakohtana etenkin julkisen sektorin toimintatavoille ja rationaaliteeteille (Jurvansuu, 2002,10).

Kansalaistoiminnan tehtäviä ovat olleet Jurvasen mukaan perinteisesti yhteiskunnallisten epäkohtien nostaminen julkiseen keskusteluun, yhteiskunnallisuuden kasvattaminen, henkisten ja poliittisten innovaatioiden tuottaminen sekä hyvinvointivaltion palvelutarjonnan puutteiden paikkaaminen ja vaihtoehtoisten elämänmallien esiin nostaminen ja kannatteleminen (Jurvansuu, 2002,10).

Yhdistyksillä ja liikkeillä on yhteisöllisyyttä muodostavia ja ylläpitäviä tehtäviä. Ne ovat sosiaalisten verkostojen, siteiden ja keskinäisen solidaarisuuden organisoituja muotoja. Kansalaiset oppivat kansalaisuuteen kuuluvia taitoja ja asenteita yhdistyksissä ja muissa kansalaisyhteiskunnan yhteenliittymissä (Kaunismaa, 2000,130).

Yhdistysten toiminnassa olennaiset asiat painottuvat tiedottamiseen, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, taiteiden ja kulttuuriperinnön tai liikunnan ja urheilun edistämiseen sekä neuvonta- ja asiantuntijuustehtävien hoitamiseen (Virtanen & Näsi, 2003, 270).

Kansalaisjärjestöt ovat uudenlaisten haasteiden edessä toimintaympäristön muuttuessa. Koska vapaaehtoisorganisaatiot ovat välitason ilmiöitä, niihin kohdistuu sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia muutospaineita sekä ylä- että alapuolelta, yhteiskunnan makro sekä mikrotasolta. Keskeisempiä laajenemista muutossuunnista ovat julkishallinnon ja työelämän muutokset, kansallisvaltioiden vallan rappeutuminen ja globalisaatio sekä yksilöllisyyskehitys ja yhteisöllisyyden muotojen muuttuminen (Jurvanen, 2002, 14).

4.2 Kyläyhdistykset

Kylätoiminnan organisaatioiden perustaso on kylätoimikunta tai kyläyhdistys (yleisnimityksenä kyläyhdistys). Kyläyhdistyksiä Suomessa on noin 3900, joista rekisteröityjä kyläyhdistyksiä 1700 ja rekisteröimättömiä kylätoimikuntia noin 2200. Kylätoimikunnan (yhdistyksenä) jäseniä ovat kaikki kylän vakituiset asukkaat, joskus myös kesäasukkaat. Kyläyhdistyksillä on yhdistyslain mukainen jäsenistö, mutta jotkut kyläyhdistykset eivät kerää jäsenmaksua. Kylätoimikunnissa vuosittainen kyläkokous valitsee kylätoimikunnan (hallituksena), jossa on kuudesta kahteentoista jäsentä. Kyläyhdistyksissä vuosikokous valitsee hallituksen. Käytännössä erot rekisteröimättömän ja rekisteröityneen välillä ovat lähinnä taloudenhoitoon ja -tarkastukseen liittyviä. Viimevuosina on perustettu myös monen kylänyhteisiä kyläyhdistyksiä (ry.), jonka alla olevat kylätoimikunnat ovat voineet jäädä toimimaan yhdistyksen pysyvinä jaostoina (Elonheimo 2004,2).

4.3 Kolmas sektori kouluissa

Seppo Niemeläinen kirjoittaa artikkelissaan ”Kolmas sektori koulussa” järjestöjen, koulutuksen ja kasvatuksen välisestä suhteesta. Niemeläisen mukaan useimmat järjestöt on perustettu toimintaan osallistuvien oppimista varten tai ainakin oppimisella on järjestöjen toiminnassa keskeinen osuus.

Luennot ja kokoukset keskusteluineen, opintopiirit ja -kerhot, lyhytkurssit, seminaarit ja symposiumit, opintomatkat, kampanjat, toimintaryhmät, kurssikokonaisuudet ja nyttemmin myös näitä kaikkia sisältävät ja usein tietoverkkojen avulla toimivat mittavatkin opintokokonaisuudet ovat keskeinen osa kaikkien järjestöjen toimintaa (Niemelä 2007).

Järjestöillä on siis Niemeläisen mukaan hallussaan opettamisen ja oppimisen välineitä. Näitä välineitä ja kansalaisjärjestöjen käytänteitä olisi mahdollista sijoittaa myös opetuksen tueksi ja hyödyksi. Aaro Harju kirjoittaa teoksessaan ”Yhteisellä asialla” että suomalaisella kansalaistoimintakentällä on valtavat henkiset resurssit, jos ne valjastetaan yhteisen asian hyväksi. Yhteisen kehittämistyön tuloksena kansalaistoiminta olisi nostettavissa. Toiminta laajenisi ja sen laatu paranisi. Kansalaistoiminnan määrätietoisen kehittämisen avulla olisi myös mahdollisuus kasvattaa toiminnan yhteiskunnallista painoarvoa suhteessa julkiseen ja yksityiseen sektoriin. Näin kansalaissektori olisi entistä uskottavampi ja tasavertaisempi toimija muiden sektoreiden rinnalla suomalaisen yhteiskunnan kehittämisessä. Kansalaistoiminta on ihmisten asia, katsoo asiaa mistä näkökulmasta tahansa. Ihmisten paras on toiminnan perimmäinen päämäärä. Ihmisten avulla toiminta pyörii ja saavuttaa tuloksensa. Näin ihminen on aina kansalaistoiminnan ytimessä (Harju 2003, 126).

Suomessa on 1990-luvun puolivälistä lähtien käyty vilkasta keskustelua kolmannesta sektorista. Sektori koostuu ensi kädessä järjestöistä ja säätiöistä mutta myös järjestöpohjaisista uusosuuskunnista. Voittoa tavoittelemattomalla sektorilla on funktioita, jotka ovat liittyneet erityisesti demokratian ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Sektorin toimijoiden on katsottu edistävän kansalaiskasvatusta ja kouliintumista yhteiskunnallisiin tehtäviin sekä valvovan kansalaisten etuja suhteessa viranomaisiin. Vapaaehtois-sektoria on pidetty tärkeänä myös yhteiskuntaeettisistä syistä. Sen on katsottu olevan valtiota ja markkinoita herkempi erilaisten vähemmistöjen tarpeille.

Kolmannella sektorilla on monissa asioissa oma toimintalogiikkansa. Siinä korostuu voittoa tavoittelematon jakaminen, riippumattomuus valtiosta ja yrityssektorista sekä ennen muuta toiminnan vapaaehtoisuus (Helander, Laaksonen 1999).

Nykymuotoinen kylätoiminta on kehkeytnyt 1970-luvun lopulta alkaen. Pohjois-Karjala on alue, jossa kylätoimikuntien perustaminen oli vilkkainta 1970–80-lukujen taitteessa. Nykyään kylätoiminnallisia kyliä on Pohjois-Karjalassa 239, joista noin 40 % on organisoitunut johonkin rekisteröityyn kyläyhdistykseen (Elonheimo 2004,2).

Paikallisyhteisöistä käytävää keskustelua pidetään tärkeänä niin julkisella sektorilla kuin erilaisissa alueellisissa yhdistyksissä ja järjestöissäkin. Monia hankkeita on käynnistetty tähdentäen alueellisten kumppanuushankkeiden ja asukkaiden verkostoitumisen merkitystä ja välttämättömyyttä. Useimmin korostuva ajatus on se, millä konkreettisilla tavoilla voitaisiin tavoiteltavana pidetyn paikallisyhteisön syntyä edistää (Bäcklund & Korhonen, 1998).

Maaseutukyliä tärkeimpinä yhteistyökumppaneina toimivat edelleen kunnat. Yhteistyö hakee kuitenkin koko ajan uusia muotoja ja väyliä, sillä kuntaliitosten kautta tapahtuva kuntien suureneminen tuo uusia haasteita kuntien ja kylien väliselle suhteelle ja yhteistyölle (Hyyryläinen, Katajamäki, Piispanen, Pylkkiäinen, Rouhiainen). 2011a, 10). Kylissä tapahtuvan aktiivisen vaikuttamisen kytkeytyminen suurenevien kuntien poliittisiin ja hallinnollisiin prosesseihin on tällä hetkellä paikallisesti ja valtakunnallisesti tärkeä teema (Hyyryläinen ym.). 2011a, 36). Erilaiset strategiat vaikuttavat siihen, miten ja kuinka paljon maaseutua ja kyliä otetaan huomioon kuntien aluepolitiikassa. Strategiseen suunnitteluun kuuluvat esimerkiksi erilaiset ohjelmat, tavoitesuunnitelmat, visiot, poliittiset linjavalinnat, pitkän aikavälin suunnitelmat ja strategiat (Keränen, 2001, 9–10).

Veera Juntunen kirjoittaa pro gradu-tutkielmassaan kylien ja kuntatason yhteistyöstä ja sen muodostavista käsitteistä. Juntusen mielestä kunnan ja kylän suhteeseen liittyy vahvasti osallisuus. Eli se, miten kylien asukkaat ovat osallisina kunnan strategisessa kehityksessä ja suunnittelussa. Osallisuus on ollut esillä viime aikoina niin paljon, että siitä on tullut muotisana. Osallisuus ei kuitenkaan ole vain trendi; osallisuus on kunnallisen itsehallinnon ja kansalaisyhteiskunnan ydinsisältö ja sitä tulee edelleen vahvistaa (Laiho 2002, 139).

4.6 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisen pääoma ja sen kehittäminen on olennainen osa Kylät ja Koulut -hanketta. Onhan kaikessa yhteistoiminnassa loppujen lopuksi kyse sosiaalisen pääoman kasaantumisesta, ilmentymisestä ja liikkuvuudesta.

Sosiaalista pääomaa ja sen käsitettä on käytetty sosiologiassa laajalti. Sosiaalisen pääoman käsite yhdistyy vahvasti kansalaisyhteiskunnan, yhteisöllisyyden ja sosiaalisten verkostojen käsitteisiin.

Sosiaalisen pääoman käsite voidaan tiivistää seuraavasti: Se on sosiaaliseen rakenteeseen kuuluva toimijoiden (yksilön, yhteisön tai yhteiskunnan) käytössä oleva suhteellisen pitkäkestoinen voimavara, joka muodostuu kolmesta komponentista: sosiaalisista verkostoista, toimijoiden keskinäisestä luottamuksesta sekä vastavuoroisuuden normeista. Sellaiset sosiaaliset rakenteet sisältävät runsaasti sosiaalista pääomaa, joissa nämä kolme komponenttia ovat joko insituutionalisoituneet yhteiskunnan rakenteeseen tai sitten niitä ohjaavat selkeät, luotettavat ja yhteisesti jaetut epäviralliset arvot ja arvostukset (Immonen, 2010, 121).

Sosiaalinen pääoma on vaikeaselkoinen käsite, ja eri tutkijoilla on siitä erilaiset tulkinat. Yksi keskeisistä sosiaalisen pääoman teorian kehittäjistä on Robert Putnam, joka on tutkinut laajasti sosiaalisen pääoman osuutta amerikkalaisessa yhteiskunnassa, ja herättänyt laajasti keskustelua (Kaunismaa, 2010, 119).

Muita keskeisiä sosiaalisen pääoman käsitteen määrittelijöitä ovat James Colemann ja Jane Jacobs. Jacobs käsittelee sosiaalista pääomaa teoksessaan *The Death and Life of Great American Cities*, jossa hän käsittelee perinteisestä kaupunkirakennetta ja sen sosiaalista pääomaa. Jacobsin näkemys sosiaalisesta pääomasta oli antropologinen, sosiaalinen pääoma muodostui hänen mukaansa ihmisten välisistä, monimutkaisista, ajan myötä kehittyneistä suhteista (Kovalainen, Österberg, 2010, 70).

Coleman puolestaan määritteli sosiaalisen pääoman lähinnä funktionaalisesti: "Sosiaalinen pääoma on tuottavaa, se mahdollistaa tiettyjen päämäärien saavuttamisen,

joita ilman sosiaalista pääomaa ei ole mahdollista saavuttaa" (Kovalainen, Österberg, 2010,70).

Sosiaalisen pääoman käsite on helppo ymmärtää, kun sitä vertaa taloudelliseen pääomaan. Taloudellinen pääoma on konkreettista pääomaa: rahaa, luonnonvaroja ja teollisuutta. Taloudellinen pääoma on sijoitettavaa, usein yksityisomistuksessa olevaa pääomaa, jonka tärkeimpänä tarkoituksena on kasvattaa itse itseään.

Sosiaalinen pääoma on pääomaa, voimavaraa, joka kumpuaa ihmisistä, heidän luomistaan yhteisöistä ja verkostoista, sivistyksestä, koulutuksesta, opituista ja jaetuista taidoista.

Sosiaalinen pääoma ei ole kuitenkaan samanlaista kuin taloudellinen pääoma, sillä sitä ei voi irrottaa kantajistaan ja näiden välisistä suhteista. Sosiaalinen pääoma ei ole yhtä helposti liikuteltavaa kuin taloudellinen pääoma, eikä sitä voi sanan varsinaisessa mielessä myöskään sijoittaa sen arvon kasvattamiseksi (Immonen,2010,10).

Koska sosiaalinen pääoma ei ole suoraan sijoitettavissa ja kasvatettavissa aineellisin keinoin, se tarvitsee kehittyäkseen yhteisöjä jotka mahdollistavat ihmisen kasvun ja verkostoitumisen. Samaan aikaan kun suuri osa hyvinvointipalveluista halutaan siirtää kolmannelle sektorille, siellä nähdään myös kasvualusta sosiaaliselle pääomalle (Kaunismaa, 2000, 130).

Keskustelu kolmannesta sektorista on kiihtynyt viime vuosina sekä Suomessa että muualla. Yhtenä keskustelun syynä on yleistynyt käsitys, että sekä yksityinen ja julkinen sektori ovat jossain määrin epäonnistuneet hyvinvoinnin tuottamisessa. Kolmas sektori ja vapaa-ehtoiset organisaatiot voivat korvata muiden palvelutuottajien epäonnistumisia ja tuottaa ihmisten tarpeiden mukaisia palveluja ilman taloudellisen voiton odotusta (Kaunismaa, 2000, 130). Kolmannen sektorin toimijoilla on siis olemassa sekä toimintaedellytykset että toimintaympäristöt kehittääkseen aktiivista kansalaisyhteiskuntaa, jossa kolmas sektori ja sen aktiiviset toimijat ovat mukana järjestämässä esimerkiksi opetus- ja hyvinvointipalveluita omille kohderyhmilleen ja ympäröiville yhteisöille.

Yhdistystoiminta perustuu monella tavalla samanlaisille tekijöille, kuin mistä muodostuu sosiaalista pääomaa. Yhdistystoiminnan peruseriaatteena on se, että se on vapaaehtoista ihmisten keskinäistä toimintaa yhteisen edun tavoittelemiseksi.

4.7 Aktiivinen kansalaisuus

Aktiivinen kansalaisuus viittaa kansalaisena toimimiseen ja oikeuksien käyttöön eri tasoilla. Keskeinen toiminnan alue on kansalaisyhteiskunta, erityisesti järjestöt, yhdistykset ja muu organisoitu yhteistoiminta. Aktiivinen kansalaisuus roolina ei ole synnynnäinen. Se on potentiaali, joka toteutuu informaalina oppimisena yhteisöissä elämällä, mutta oppimista voidaan tehostaa kansalaiskasvatuksen avulla (Niemelä, 2004, 1-2).

Perusopetuslaki (2 §) määrittelee opetuksen tavoitteiksi oppilaiden kasvun ihmisyyteen ja vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen tietojen ja taitojen opettamisen lisäksi. Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet täydentävät lakia toteamalla, että perusopetuksen tehtävä on paitsi tarjota mahdollisuus hankkia yleissivistystä ja suorittaa oppivelvollisuus, myös mahdollistaa nuoren monipuolinen kasvu, terveen itsetunnon kehittyminen ja kasvu aktiiviseksi kansalaiseksi (OPH 2004, 14). Kasvatus- ja opetustehtävää toteutetaan sekä yksittäisillä oppiaineilla että aihekokonaisuuksilla, joiden tavoitteet ja sisällöt sisältyvät useisiin oppiaineisiin. Aihekokonaisuuksia käsitellään paitsi oppiaineissa niille tyypillisestä näkökulmasta, myös koulun tapahtumissa ja muussa toiminnassa (OPH 2004, 38).

Aktiiviseen kansalaisuuteen oppiminen ja kasvaminen edellyttää tietoista opettamista ja kasvattamista, harjoittelemista ja hyviä esimerkkejä. Näitä esimerkkejä kouluympäristön lisäksi tarjoaa perhe, järjestö ja erilaiset yhteisöt. Aktiivista kansalaisuutta voi parhaiten opettaa yhdistelemällä erilaisia oppimiskokemuksia eri konteksteissa. Positiiviset kokemukset vievät oppimisprosessia eteenpäin ja kannustavat toimimisen ja osallistumisen lisäämiseen. Ihmiset kaipaavat kokemuksia ja tarvitsevat palautetta, joka rakentaa itsevarmuutta, optimismia ja luottamusta siihen, että minä voin ja minun halutaan olevan aktiivinen kansalainen ja että minä myös kykenen sellainen olemaan

(Harju, 2003, 39). Aktiivinen kansalaisuus on siis olennainen osa kasvamista ja kasvattamista, niin koulun kuin yhteisönkin osalta, olennainen osa niin formaalia ja informaalia kasvua.

4.4 Osallisuus

Osallisuuden kehittäminen maaseutualueilla on yksi Kylät ja Koulut -hankkeen tavoitteista. Osallisuuden lisääminen on myös olennaisena osana esityksessä uudistetusta opetussuunnitelmasta. Osallisuuden edistäminen on yhtenä tavoitteena myös Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2014).

Osallisuus -käsite on määritelty monin eritavoin, ja osallisuuden nimissä tehdään valtavasti erilaista työtä kasvatuksen, kulttuurin, yhteiskunnan ja lainsäädännön saralla.

Osallisuutta käsittelee myös Taina Era Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisussaan Osallisuus- oikeutta vai pakkoa, jossa käsitellään osallisuutta monialaisesti yksilön ja yhteiskunnan tasoilla. Era kirjoittaa että käsitteet osallisuus ja yhteiskunnallinen osallistuminen sekoittuvat helposti. Yhteiskunnallinen osallistuminen ymmärretään usein aktiivisena yhteisiin asioihin vaikuttamisena, toimintana järjestö- ja yhdistyskentällä tai esimerkiksi äänestämisenä. Vaikutusmahdollisuudet ovat olennainen osa yhteiskunnallista osallistumista ja kiinnittymistä yhteisöön ja yhteiskuntaan (Era 2002, 14).

Kun osallisuutta tarkastellaan yhteiskunnan rakenteiden näkökulmasta, tarkastellaan myös niin sanottuja ihmisten sosiaalisia piirejä. Esimerkkejä sosiaalisista piireistä ovat kunnat, koululaitokset, seurakunnat, työpaikka ja niin edelleen. Näiden kautta yksilö muodostaa oman sosiaalisten piirien verkoston, määrittelee keiden kanssa ja missä suhteessa hän näihin osallistuu. Tästä kokonaisuudesta voidaan yleisesti käyttää termiä osallisuus (Siisiäinen 2010, 10).

Ihmiset ovat lapsesta saakka osallisina omassa toimintaympäristössään ja ympäröivässä yhteiskunnassa. Osallisuuden varhaisin kokemus on lapsen vuorovaikutus-

suhde omiin vanhempiin sekä muihin perheenjäseniin. Aikuisen kanssa käytävän vuorovaikutuksen laadulla on suuri merkitys lapsen minäkuvan, perusturvallisuuden sekä sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Lapsen osallisuuden kokemukselle on tärkeää, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa elinpiiriinsä, siihen ympäristöön, jossa kasvaa, oppii ja leikkii. Osallisuus on yhteisöllistä ja vastavuoroista, ja se toteutuu konkreettisina tekoina ja tapana toimia toisten ihmisten kanssa (Uusitalo & Laakso 2005, 45).

Osallisuus on lapsen omaan yhteisöönsä liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Osallisuus rakentuu vastavuoroisesta toiminnasta, mikä edellyttää sekä lapsen aktiivista mukaan tulemistä että hänen kuulemistaan yhteisön jäsenenä. Aina ei kuitenkaan osallisuuden kokemukseen tarvita sanallista kanssakäymistä, vaan vastavuoroinen, tasavertainen yhdessä toimiminen saattaa jo itsessään riittää synnyttämään osallisuuden tunteen ja tajun omista mahdollisuuksista. Hyväksyntä, kannustava ilmapiiri, tasa-arvoisuus, arvostus ja luottamus rakentavat kaikki sisäistä voiman tunnetta. Tunne omasta pätevyydestä, luovuudesta sekä toimimisen vapaudesta lisääntyy onnistumisenkokemusten myötä. Vahva itsetunto vahvistaa lapsen vuorovaikutustaitoja muiden lasten ja aikuisten kanssa. Parantunut vuorovaikutustaito puolestaan vahvistaa hänen itsetuntoaan. Osallisuuden kokemukset vahvistavat osallisuuden mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa (Uusitalo & Laakso 2005, 44; Oranen 2008, 9).

4.5 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on teema, joka on vahvasti Kylät ja Koulut -hankkeen keskiössä:

Yhteisöllisyys on käsite jota käytetään puhuttaessa varsin monenlaisista ihmisten yhteenliittymisen seurauksista.

Leena Kurki kirjoittaa teoksessaan *Persoona ja Yhteisö*, että yhteisöjä on kahdenlaisia. Saksalaisen sosiologin Ferdinand Tönniesin mukaan yhteiskunta (*Gesellschaft*) on keinotekoinen yhteisö, jossa yksilöt elävät itseään varten ja yhteiskunta ja yksilö ovat erillään toisistaan. *Gemeinschaft*-yhteisö puolestaan on luottamuksen ja läheisyyden lähde, ja yhteisöllisyys ilmenee ystävällisyytenä, huomaavaisuutena ja sympatiana. Jokaisella persoonalla on yhteisössä ainutkertainen merkitys, ja vain tämänkaltainen yhteisöllisyys kasvattaa yksilöstä itsenäisen ja tunne-elämältään vakaan ja sosiaalisesti kypsän persoonan (Kurki 2002, 13–14).

Lehtosen (1990, 23–33) mukaan lähtökohtana yhteisön määrittelyssä on se, että yhteisön jäsenillä on oltava jotain yhteistä: toimintaa tai tunteita. Lehtonen erottaa yhteisöllisyydessä kaksi kehitysprosessia, ensimmäisessä prosessissa yhteisyys rakentuu vuorovaikutuksessa kehittyvänä ilmiönä jolloin jäsenten ryhmäidentiteetti muotoutuu konkreettisen toiminnan seurauksena ja tuloksena voi olla toiminnallinen yhteisö. Toisessa kehitysprosessissa yhteisyys kehittyy tietoisuudessa vahvistuvana yhteenkuuluvuudentunteena, joka voidaan ymmärtää ryhmäidentiteettiä vahvistavana tietoisuusmuotona ja jonka tuloksena kehittyy symbolista yhteisyyttä.

4.8 Kyläkoulut Suomessa

Kyläkoulusta puhuttaessa tarkoitetaan usein pientä maaseudun kylässä sijaitsevaa koulua. Kyläkoulun ja pienen koulun määritelmät vaihtelevat määrittelijästä riippuen. Pieni koulu voidaan määritellä maaseudulla sijaitseva, 1-3 -opettajainen, oppilasmäärältään pieni koulu. Jos opettajia on kaksi, on minimioppilasmäärä kaksitoista. (Laukkanen, Muhonen, Ruuhijärvi, Similä & Toivonen, 1986, 9.) Yhdysluokkaopetuksen op-
paassa pieneksi kouluksi on määritelty koulut, joissa on 1-3 opettajaa. Pieniä kouluja voi olla myös muualla kuin maaseudulla, joten automaattisesti pieni koulu ei tarkoita kyläkoulua (Laukkanen yms.), 1986, 5).

Suomelle tunnusomaista on suuri pinta-ala, harva asutus ja pieni väestömäärä. Nämä tekijät asettavat haasteen 6-vuotiaiden esiopetuksen järjestämiselle sekä kattavan koulujärjestelmän luomiselle 1-6 luokille sekä 7-9 luokille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että koska suuri osa väestöstä asuu laajalla alueella, merkittävän osan esikouluista ja peruskouluista täytyy myös sijaita harvaan asutuilla maaseutualueilla. Monissa kunnissa pieni maaseutukoulu ja esikoulu ovat ainoat peruspalvelut, jotka sijaitsevat maaseudulla, koska terveydenhuolto, kaupat ja postit ovat jo lakkautettu kyliltä ja keskitetty taajamiin. Viime vuosina suomalainen kouluverkosto on systemaattisesti heikentynyt maaseutualueilla (Kalaoja & Pietarinen 2009, 110). Historiallisesti pienet maaseutukoulut Suomessa ovat perinteisesti olleet kylien keskuksia ja tarjonneet sosiaalisen ja kulttuurisen tukikohdan yhteisöllisille tapahtumille (Kalaoja & Pietarinen 2009, 110).

Pedagogisesti tarkasteltuna kyläkoulu tarjoaa oppimisympäristön, jossa on runsaasti mahdollisuuksia aktiiviseen toimintaan ja jossa tarjoutuu mahdollisuuksia ottaa huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet. kyläkoulu avautuu ympäröivään yhteiskuntaan, ja sen piirissä tarjotaan runsaasti mahdollisuuksia myös koulun ulkopuoliseen opetukseen. Pieni kouluyksikkö on edullinen ympäristö erilaisille pedagogisille innovaatioille (Tantarimäki 2011, 157).

Korpinen (1998,15) näkee kyläkoulujen kasvatustavoitteiden merkityksellisenä oppilaiden persoonallisuuden kehitykselle. Hänen mukaansa tiedolliset tavoitteet korostuvat liikaa peruskoulun nykyisessä opetuksessa. Korpisen mukaan kyläkoulujen kuokanopettajilla on kokonaisopettajina mahdollisuus suunnitella ja toteuttaa koulun opetussuunnitelmaa elämänläheisesti. Tämä tarkoittaa muun muassa oppilaiden aktiivista toimintaa ympäristössään teorian tietoa ja käytäntöä yhdistellen. Opettajilla on kyläkouluilla mahdollisuus suunnata opetusmuodot ja oppisisällöt kehittämään yhteistyötä, osallistumista ja vuorovaikutusta.

Risto Kilpeläinen on tutkinut väitöskirjassaan ”Kyläkoulut suomessa” maaseudun pieniä kouluja opettajien kuvaamina oppimis- ja kasvu-ympäristöinä. Hänen tutkimuksessaan kyläkoulujen vahvuuksiksi muun muassa koulujen lähiluonto, jota hyödynnetään runsaasti opetuksessa. Valttikortteja ovat myös ympäristön turvallisuus ja lapsiystävällisyys (Kilpeläinen, 2010, 117).

Pienessä koulussa etuna on myös Kilpeläisen mukaan voimakas yhteisöllisyys sekä oppimista ja kasvamista tukeva viihtyisyys, perhemäinen ja turvallinen ilmapiiri. Pienessä yhteisössä kaikki tuntevat toisensa, eikä ketään jätetä yksin (Kilpeläinen, 112).

Kyläkouluissa opitaan myös tekemään yhteistyötä, hyväksymään ihmisten erilaisuus sekä auttamaan ja kannustamaan toisia. Oppilaiden välistä kiusaamista ja häiriökäyttäytymistä esiintyi tutkimuskouluissa vain vähän. Yhteisöllisyydestä kertoi myös koulun ja kodin vilkas yhteistoiminta (Kilpeläinen, 2010, 87).

Opettajien mielestä kyläkoulujen pienissä ryhmissä on hyvät mahdollisuudet opetuksen eriyttämiseen yksilö- ja ryhmätasolla, oppilaiden eri-ikäisyyden ja apuopettajatoi-

minnan hyödyntämiseen sekä vuosiluokkiin sitomattoman opetuksen ja avoimen oppimisympäristön kehittämiseen. Tutkimukseen vastanneet näkivät kyläkoulupedagogiikassa merkittävänä opetusmuotoina opetuksen eheyttämisen, yhteistoiminnallisuuden ja oppilaskeskeisyyden. Tämä näkyi esimerkiksi paikallisuuteen integroituina projekti-, teema- ja ryhmätöinä (Kilpeläinen, 2010, 109–111).

Kyläkouluilla yhteistyö ympäröivän yhteisön kanssa on ainakin osittain kirjoitettu opetussuunnitelmaan koulujen viralliseksi toiminnaksi. Opetuksen integroiminen paikalliseen kontekstiin edellyttää koulun sisäistä ideointia sekä suunnitteluyhteistyötä opettajien, koulun henkilökunnan, oppilaiden vanhempien ja muiden koulun sidosryhmien kesken. Yhteinen suunnitteluprosessi luo yhteishenkeä (Kilpeläinen 2010, 119).

Kyläkoulu ei ole vain paikka, missä lapset oppivat lukemaan ja laskemaan, vaan koulu on tärkeä osa koko kyläyhteisöä. Kylän ja koulun yhteistyöstä hyötyvät molemmat, ja kyläkoulu on usein koko kylän elinvoimaisuuden symboli. (Kolehmainen 2002.)

Koulut ovat kylien keskuksia, juhlien ja eri tapahtumien järjestämispaikkoja. Ne ovat toimintakeskuksia ja sosiaalisten siteiden ylläpitopaikkoja. Koulunsa menettäneissä kylissä on huomattu, että samalla on kadotettu suuri määrä sosiaalista pääomaa. Pienten koulujen kulttuuri muovaa alueen asukkaiden elämää. Vaikutusta on myös kyläyhteisöstä kouluun päin, sillä kyläyhteisö voi osallistua paikalliset olosuhteet huomioivan opetussuunnitelman laadintaan. (Kalaoja & Pietarinen 2002.)

Paikallisten viranomaisten, kyläläisten ja koulua ympäröivän yhteisön suhteita koskevien tutkimusten mukaan opettajilla on keskeinen rooli paikallisesti orientoituneen opetussuunnitelman kehittämisessä ja koulun saattamisessa kylän keskipisteeksi (Kalaoja & Pietarinen 2009). Aiemmin opettajat asuivat usein koulujen yhteydessä, joten he tunsivat kyläläiset ja asuinseudun. Nykyään yhä useammat opettajat asuvat lähitaajamissa, jolloin he jäävät helposti erilleen kylän kulttuurista. Erilaisia haasteita tuovat mukanaan muun muassa kyläyhteisön ja koulun suhteet, opettajien rooli maaseudulla, paikalliset olot huomioivan opetussuunnitelman kehittäminen, useampien luokka-asteiden ja ikäryhmien opettaminen sekä yhteistyö muiden koulujen kanssa.

5 KYLÄT JA KOULUT – HANKE POHJOIS-KARJALASSA

5.1 Kyselyyn osallistuneet koulut ja teemahaastattelut

Kylät ja Koulut hanke lähetti esitietokyselylomakkeen alueen kouluille, joissa kerrottiin hankkeesta ja webropol- kyselyn avulla kartoitettiin koulujen ja kolmannen sektorin yhteistyötä. Kyselyssä kysyttiin myös alueen aktiivisten yhdistystoimijoiden yhteystietoja. Esitietokyselyyn vastasi 17 koulua, joista viiteen lähetettiin haastattelupyyntö. Koulut, joille haastattelupyyntö lähetettiin, valittiin sen perusteella, että niiltä tullessa vastauksissa esiintyi merkkejä aktiivisesta yhteistyöstä kyläyhteisössä. Kyselyt toteutettiin teemahaastatteluina.

Teemahaastattelua käytettiin koska teemahaastattelussa korostuu että ihminen on tutkimustilanteen subjekti, jolle annetaan mahdollisuus tuoda vapaasti esille heitä itseään koskevia asioita. Ihminen on lisäksi tutkimuksen aktiivinen ja merkityksiä luova osapuoli, joka haastattelun avulla voi ilmentää ajatuksia, kokemuksia ja tunteita (Hirsjärvi, Hurme 2000, 41.). Teemahaastattelu etenee yksityiskohtaisten kysymysten sijaan keskeisten teemojen mukaan, jolloin haastattelija vapautuu tutkijan roolista ja tuo tutkittavien äänen kuuluville.

Haastatteluissa oli läsnä opettajia ja yhdistysten edustajia. Kyselyyn osallistuneissa kouluissa oli oppilaita 16- 86. Kouluista yksi sijaitsi kuntakeskuksessa ollen silti pieni koulu, muut kylissä tai harvaan asutulla maaseudulla.

Haastattelukysymykset tulivat hankkeen taholta, ja ne käsittelivät monipuolisesti tutkimuksen teemoja. Kysymyksissä kysyttiin minkälaista yhteistyötä koulut ja paikallistoimijat olivat tehneet, mistä yhteistyö on lähtenyt liikkeelle, minkälaisia kehittämisideoita. Haastattelut nauhoitettiin.

6 TULOKSIEN TARKASTELU

Haastattelumateriaali nauhoitettiin ja litteroitiin ja sitä analysointiin kvalitatiivisten, eli laadullisten tutkimusmenetelmien keinoin. Tuloksista osoittautui, että haastatelluilla kylillä koulujen ja paikallistoimijoiden yhteistyö oli monimuotoista ja usein pitkäaikaista.

6.1 Yhteistyön monia muotoja

Kaikki haastatteluissa mukana olleet koulut tekivät yhteistyötä yhdistystoimijoiden kanssa. Tarkastellessa tuloksia, osoittautui että tavanomaisimmat yhteistyökumppanit olivat marttayhdistykset, urheiluseurat ja kyläyhdistykset. Koulut tekivät myös aktiivisesti yhteistyötä paikallisten yrittäjäjärjestöjen ja eräyhdistysten kanssa. Myös vanhempainyhdistykset olivat olennainen osa koulujen yhteistyöverkostoa, mutta ne myös toimivat linkkeinä koulun ja paikallistoimijoiden välillä useiden aktiivisten vanhempien toimiessa myös aktiivisesti muussa kyläyhteisön toiminnassa.

Yhteistyökumppani	Lukumäärä	Eri yhteistyön muodot
Martat ry	5/5	Teemapäivät, kotitalouskurssit ja leivontapäivät, luonto-aiheiset opetustunnit, mummokummi-toiminta, juhlien organisointi, juhlien perinteinen vietto, tilojen jakaminen, varainhankinta koululle
Urheiluseurat	5/5	Liikunta-alueiden kunnossapito, kouluun liittyvä kerhotoiminta, juhlien organisointi
SPR	2/5	Ensiapukurssit, nälkäpäivä-keräys
Eräseurat	4/5	Teemapäiviä, luonto-aiheista opetusta, kuten kalanistutusta, taimienistutusta
Kyläyhdistykset	3/5	Alueiden kunnossapito, tilojen jakaminen, kerhotoiminta, juhlien järjestäminen, perinnetiedon jakaminen, talkoot, varainhankinta

Yrittäjä- yhdistykset	4/5	Yhteistyötä atk-opetuksessa, yritystoiminnan esittelyä, yhteiskuntaopin opetussisältöjä tukevaa toimintaa, esim. pankki- ja vakuutustoimistoissa vierailuja.
Muut toimijat (suurten järjestöjen paikallisosastot, naisyhdistykset, poliittiset toimijat, paikalliset pienet järjestöt, vanhempainyhdistykset)	5/5	Osallistumista teemapäiviin, opetusmateriaalien tuottoa ja toimitusta, osallistumista opetukseen, opintomatkojen järjestämistä, kummieläin-toimintaa, juhlien organisointia ja toteutusta, tilojen jakamista, yökoulutoimintaa

Taulukko 1.

6.2 Marttaliitto Ry

Martat on yli satavuotias kotitalousneuvontaa antava kansalaisjärjestö, joka edistää kotien ja perheiden hyvinvointia ja kotitalouden arvostusta. Järjestö on puoluepoliittisesti sitoutumaton. Järjestö antaa jäsenilleen valmiuksia vaikuttaa omassa elinympäristössään ja yhteiskunnassa. Marttajärjestö perustettiin keväällä 1899. Lucina Hagmanin perustaman yhdistyksen tarkoituksena oli sivistää kansaa naisten avulla (Marttaliitto 2014).

Marttaliitto on keskusjärjestö, joka suunnittelee järjestön toimintaa ja julkaisee kotitalouksia varten ruokaan, ravitsemukseen, puutarhanhoitoon, ympäristöön, kodin talouden ja kodinhoitoon liittyvää aineistoa. Marttaliittoon kuuluu 16 piiriä, joissa ammattitutkinnon suorittaneet kotitalous- ja puutarhaneuvojat järjestävät kursseja ja opetusta sekä jäsenilleen että avoimesti kaikille. Marttayhdistyksiä ja toimintaryhmiä on 1 300 ja niissä on lähes 48 000 jäsentä. Yhdistykset kokoontuvat Martta-iltoihin luentoja, opiskelun, kotitalouskurssien ja kädentaiteiden merkeissä (Marttaliitto 2014).

Kun yhdessä haastatteluissa keskusteltiin siitä, miksi Martat ovat monelle kyläkoululle tärkeä yhteistyökumppani, esille nousi kaksi seikkaa:

Siellä on paljon sellaisia ihmisiä joilla on paljon aikaa päivisin.

Suurin osa Marttojen jäsenistöstä on eläkeläisiä, ja heidän resurssinsa, eli aika ja elämäkokemus koettiin koululle voimavaroina.

Meidän koululla on tärkeää tehdä yhteistyötä ikääntyneemmän väestön kanssa, heillä on lasten kanssa toisilleen paljon annettavaa.

Marttojen ja koulujen yhteistyö oli monimuotoista. Martat osallistuivat aktiivisesti monella koululla mm. kotitaloudenopetukseen alaluokkalaisten kanssa. Martat myös veivät koululaisia sieniretkille, pitivät luontopäiviä, perustivat kasvimaita, olivat mukana koulun tapahtumissa ja tempauksissa, kertoivat järjestöstään, olivat mukana koulukiusauksen vastaisessa kampanjassa sekä osallistuivat koulun arkeen ollen tiivis osa kummimummotoimintaa ja koulun yhteisöä.

6.3 Kummimummo- toiminta

Kummimummotoiminta liittyi kunnallisen ikäasiamieskeskuksen hankkeen organisoi-
maan toimintaan, jonka ajatuksena oli tuoda kouluille kummimummot, eli aktiivisia kyläläisiä jotka ovat innostuneita tulemaan mukana koulun toimintaan. Toiminta on vapaaehtoisen ehdoilla tapahtuvaa, vapaaehtoiset käyvät koululla 2-4 kuukaudessa avustamassa oppitunneilla tai kehittävät omia opetussuunnitelmaa tukevia tuntikokonaisuuksia. Kummimummot ovat olleet myös mukana koululaisten itsenäisyyspäiväjuhlassa, leiponeet koululaisten kanssa piirakoita ja toimineet linkkinä muiden toimijoiden, esimerkiksi kyläyhdistyksen ja veteraanijärjestöjen kanssa (Haastattelumateriaali, 2014).

Kummimummo- toiminnan tarkoituksena on lisätä lasten vuorovaikutusta eri-ikäisten kesken ja tarjota lapsille toimintaa ja virikkeitä. Kummimummot nähtiin koululla suurena käytännön apuna ja resurssina.

Toiminnassa mukana oleva vapaaehtoinen kertoi näkemyksistään seuraavasti:

Kun ajatellaan että yhdessä luokassa on neljää eri luokkaa, niin onhan se opettajalle iso apu jos siitä kaks voi ottaa toiseen toimintaan ja minä ainakin korostan sitä että pienten kanssa ei ehdi olla niin on se opettajalle iso apu jos minä siitä sen kaks ryhmää vien muihin toimintoihin

Opettaja jonka luokka teki kummimummo-yhteistyötä, kuvaili näin:

Kun (haastattelussa mukana ollut kummimummo-toimija) tulee perjantaisin, osa lapsista ihan hyppää hänen syliinsä. Että he tietävät että hänellä on aikaa. Aikaa tehdä heidän kanssa tehdä jotain ihan omaa juttua. Se on pienille tärkeää ja sit sellasta erilaista, että aika koulumaista tämä on ikävä kyllä näille eskariykkösille. Että mitä me voidaan tarjota lapsille, kun ei tässä ole kirjastoa tai mu-seota vieressä, niin että joku vie heidät metsään kasvintuntemusta oppimaan tai sienä kahtomaan niin jo semmoset asiat on heille elämyksiä

6.4 Yhteistyö yrittäjä-yhdistysten kanssa

Kaikkien koulutusmuotojen opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa painoalueina ovat yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyteen kasvaminen. Tämä tarkoittaa laaja-alaista asenne- ja valmius-kasvatusta sisäiseen yrittäjyyteen, joka ilmenee monin tavoin läpi yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen. Tavoitteena on tukea kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi ja yhteistyökykyiseksi kansalaiseksi, jolla on realistinen kuva omista valinnan- ja vaikutusmahdollisuuksistaan. Sisäisen yrittäjyyden valmiuksien lisäksi tavoitteena on luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille ja myöhemmin opiskeluvuosina myös yrittäjyydelle mahdollisena ammattina (OKM 2014).

Useammalla koululla oli yhteistyötä yrittäjien kanssa. Yhdellä haastatelluista kouluista oli yhteistyötä paikallisen maatilán kanssa. Oppilailla oli maatilalla oma kyläkoulun nimellä kantava kummivasikka, jota koulun oppilaat oli kutsuttu katsomaan. Vasikan kasvamisen seuraaminen oli osa koulun arkea.

Yksi haastatelluista mukana olleista kouluista sijaitsi pienellä kylällä, jonka pieni kyläkauppa oli koulun ohella keskeinen kyläyhteisön keskus. Tällä kylällä kyläkauppias oli järjestänyt mm. hiihtokilpailut, jonka kaikki osallistumismaksut hän lahjoitti koululle. Samalla kylällä kyläkauppias oli ollut mukana järjestämässä yhteistyössä kyläyhdistyksen kanssa juoksutapahtumaa jonka tuotot lahjoitettiin koululle.

Yhdellä koululla tehtiin yhteistyötä paikallisen läänintaiteilijan kanssa; joka vuosi koulun oppilaat pitivät kevätnäyttelyn taiteilijan tiloissa.

Ainut haastatteluissa mukana ollut lukio teki monenlaista yhteistyötä yrittäjien kanssa. Paikallisen yrittäjäyhdistyksen edustajien kanssa yhteiskuntaopin tunnilla oli toteutettu projekti, jossa oppilaat tekivät yritykselle facebook-sivut, ja yrittäjät esittelivät yritystään yhteiskuntaopin tunneilla. Oppilaat oppivat paikallisesta elinkeinoelämästä ja markkinoinnista, ja yritykset saivat apua mainontaan sosiaalisessa mediassa, joka on nuorille ehkä tutumpaa.

Yhteistyö yrittäjien kanssa koettiin helpoksi, koska suurin osa yhteistyössä toimivista yrittäjistä oli oppilaiden vanhempia, mutta myös siksi että paikalliset yrittäjät vaikuttivat olevan halukkaita toimimaan aktiivisesti yhteistyössä niin koulun kuin koko kyläyhteisönkin kanssa.

6.5 Kyläyhdistykset

Kyläyhdistykset ovat keskeisiä kolmannen sektorin toimijoita maaseudulla. Kyläyhdistysten tehtävänä on edistää koko kylän elinvoimaisuuden ja asukasviihtyvyyden asiaa. Kyläyhteisöjen kanssa tekivät yhteistyötä kaikki haastatteluissa mukana olleet koulut lukuun ottamatta yhtä kyläkeskuksessa sijaitsevaa koulua. Yhteistyö kyläyhdistyksen kanssa oli monimuotoista, suurimmaksi osaksi ulkoilualueiden kunnossapitoa ja paikallisten perinteisten tapahtumien järjestämistä. Kyläyhdistysten ja kyläkoulun yhteistyö oli lähes poikkeuksetta mutkatonta koska kyläyhdistys käytti kokoontumistiloinaan koulun tiloja. Kyläkoulu on koko kylän koulu, kuten kyläyhdistys on koko kylän yhdistys, eli kyläkouluissa ja kyläyhdistyksissä toimitaan kyläyhteisön keskiössä.

6.6 Kyläkoulu kylän keskiössä

Vanhat kyläkoulurakennukset on rakennettu usein koko kylän voimin, ja on ollut tavallista että siitä on muodostunut monenlaisen yhteistoiminnan paikka. Parhaimillaan

koulu ja kylä elävät toisiaan tukevassa symbioosissa (Tantarimäki 2011, 154). Koulun merkitys kylälle kuului haastatteluissa, ja kyläkoulu osoittautuikin monen haastatteluun osallistuneen mielestä tärkeäksi kylän keskiöksi.

Erilaiset tapahtumat pienellä kylällä kasvattavat yhteisöllisyyden ja osallisuuden tunnetta kävijöissään ja järjestäjissään sillä ”osallisena oleminen ja johonkin ryhmäänkuuluminen voi olla sellaisenaan yksilölle voimaannuttava kokemus” (Lundbom & Herranen 2011, 5). Tämä osallisuus ja yhteisöllisyyden tunne kuului haastatteluissa muun muassa pienemmän kynnyksenä järjestää yhteistoimintaa ympäröivän kylän kanssa.

Olen ollut opettajana isommassakin koulussa, ja kyllä voin sanoa että pienessä koulussa kaikenlaisen järjestäminen on helpompaa

Maaseudulla koulun ja yhteisön välinen vuorovaikutus on tiiviimpää kuin kaupungeissa. Opetus- ja kasvatustyön lisäksi maaseudun koulun tehtäväksi nähdään koulutilojen käyttö ympäröivän yhteisön kehitykseen. Tämä vuorovaikutuksen merkitys nousi esille vastaajien puheissa:

On se tietysti tämä yhteistyö ihan koko kylän asiakasviihtyvyyden kannalta, niin sitähan tässä yhteistyössä tehdään.

Kyläyhdistyksen toiminta kun ei mene silleen että se kohdistetaan vain tietylle joukolle, vaan kyllä meidän toiminnassa se koko kylä on tärkeä. Kyläyhdistykselle se on tärkeää että koululla menee hyvästi.

Meidän koulun juhlatkin ovat avoimia koko kylälle, eivät vain lasten vanhemmille. Kyläkaupalle viedään aina ilmoitus kaikista juhlista että tervetuloa.

6.7 Yhteistyön kehittämiskohteita

Kysyttäessä toimijoilta minkälaisia ideoita ja ajatuksia heillä on koulujen ja kolmannen sektorin yhteistyön kehittämisen kannalta, nousi esille ajatuksia ennen kaikkea siitä, kuinka yhteistyötä ja yhteydenpitoa voisi kehittää konkreettisesti. Osa vastaajista otti esille keskustelun ja yhteisen ideoinnin.

Kyllä varmasti jos ideariihi pistetään pystyyn niin yhteistyömahdollisuuksia löytyy, mutta ehkä niiden mahdollisuuksien löytämiseen tarvittaisi sitä vuoropuhelua että se ei niinku jää sitten siihen että koulussa mietittään että keksittäskö joku järjestö jolla olis meille annettavaa, että ehkä sitä vuoropuhelua tarvittaisi siinä mielessä niinku enemmän ja jossakin vaiheessa kysyittekin mistä nämä saa alkunsa, siinä mielessä vois ajatella että ei huono ajatus olisikaan teemaseminaari pistettäs pystyyn johon kutsuttas järjestöjen edustajia ja koulun edustajia, että miettisi niitä yhteistyön muotoja, että siinä voitais kuunnella toinen toisiamme että mitä ylipäättään olis tarjolla että tiedämmekö myöskään välttämättä mitä heillä olisii tarjota.

Vois olla tällainen järjestöpäivä että kutsuisi paikalliset järjestöt koululle esittäytymään.

Äkkiseltään varmaan se että jos näitä tällösiä yhteistyönmuotoja on, niin sille yhdistyksellekin voisi ehkä antaa enemmän tilaa esitellä toimintaansa eikä vaan niin että tulevat esim. pitämään sen luennon ja se jää ihan maininnan asteelle se yhdistys.

Jossain kohtaa toivois että saisi jonkun säännöllisen yhteistyömallin aikaseks, että tuntuu kun saisi aina vähän aloittaa alusta. Vika ei ole heissä, vaan meissä koulun puolelta, ja mekin halutaan tehdä asiat silleen että ei aina samalla tavalla, mutta kun tehdään aina eri tavalla, niin siinä on isompi homma käynnistämässä.

Se ois hyvä jos yhdistyksiltä saataisiin syksyisin, aina syyskokouksen jälkeen koululle semmoinen lista, keitä ovat yhteyshenkilöt. Ois helpompi, kun nyt kukaan meistä opettajista ei asu tässä kylällä, niin ei oikein tiedä kehen tässä ottais yhteyttä jos vaikka haluais sitä yhteistyötä.

Ja vois pitää sellaisia että voitais pitää semmoisia teemapäiviä, että mentäisiin tuonne koskelle laskemaan ja siellä olis kyläläisiä ja siellä olis oppilaita. Että tehtäisiin siitä semmoinen oikea oppimiskokemus eikä niinkään vierailu

Vanhemmat koettiin haastatelluissa tärkeänä linkkinä koulun ja kyläyhteisön välille, mikä on hyvin luonnollista oppilaiden vanhempien ollessa läsnä koulun arjessa jatkuvasti lastensa kautta. Koulut toivoivat kovasti vanhempia mukaan koulun toimintaan, ja vanhemmista toivottiin myös löytyvän aktiivia yhdistystoimijoita, ja osalla kouluista näin olikin.

Toivottaisiin enemmän vanhempia mukaan.

Uskon että vanhemmista löytyisi paljon sellaista osaamista ja sellaisia ihmisiä joilla olis meidän koululle paljon annettavaa.

Pitäis saada enemmän toimijoita ja uusia käsiä mukaan, kun sillä pienelläkin panoksella on iso merkitys.

Ja mitä minä mietin että miten vanhempia sais mukaan tähän koulun toimintaan, niin se haaste on tämä aika: koulussa tapahtuu silloin kun vanhemmat ovat töissä.

Opettajien haastatteluissa korostui koulun saama hyöty yhteistyöstä yhdistystoimijoiden kanssa.

Äkkiä kun pitäis sanoo, niin koulu on enemmän saamapuolella, sieltä saa sitten semmosta mitä meillä itellä ei ole, joko hyvin pientä korvausta vastaan tai ilmaiseksi. Ja se mitä yhdistys saattais saada niin on tavallaan että tulevat meidän nuorten tietosuuteen että täällä on tämmöstäkin toimintaa, että joku innostuu lähtemään mukaan.

Kysymykseen siitä, mikä voisi olla yhdistysten rooli opetuksessa uudessa opetussuunnitelmassa, nähtiin paljon mahdollisuuksia ja myös koulun puolelta huomioitiin yhdistysten etu.

Riippuu mitä sisällöt ovat tuossa opetussuunnitelmassa vai pysyykö kurssisisällöt suurinpiirtein samana, että sitä kautta uusia ideoita tai entisten jalostamista, voisi niitä vanhoja ideoita jalostaa että se hyöty olisi enemmän kahdensuuntainen eikä vain kouluun päin.

En mie tiedä mitä se yhteiskuntaoppi täällä alakoulussa voisi olla, niin en osaa sanoa.

Keväällä olis joku pihatapahtuma hyvä, jos siellä tulis vapaassa tilanteessa vaihdettais ajatuksia, tultais tutuiksi ja ideoitais . Ihmiset tulis sinne ilman mitään ennakoasenteita. Etenkin haluttaisiin tavata näitä vanhempia jotka olivat viime syksynä aktiivisia, että jos sieltä löytyis jotain linkkejä ja heitä sais eteenpäin toimimaan aktiivisesti.

Meillä on yksi entinen kansanedustaja täällä meidän kylällä, hän voisi ehkä tulla koululle kertomaan eduskuntatyöstä koululaisille.

Mä odotan aika paljon tältä uudelta opetussuunnitelmalta, että se teemamainen opiskelu toteutuisi, se olis musta ihanaa. Musta se olis oikeesti mukavaa että saatais hyödynnettyä tätä meidän kyläläisten ammattitaitoa niin että koska heillä olis paljon sitä annettavaa ja he ovat lapsille tuttuja. Että sillä tavalla voitaisiin jalkauttaa näitä meidän lapsia näihin käytännön juttuihin. Että mun mielestä me voitais hyödyntää tätä meidän kyläyhteisöä että päästäis pois täältä neljän seinän sisältä.

Meistä olis kiva tehdä yhteistyötä kyläläisten kanssa. Että päästäis näistä seinistä ja näistä pulpeteista irti

Yhteiskuntaopin tulon myötä sen (yhdistystoiminnan) vois ehdottomasti hyödyntää, että jos joka viikko sais jonkun ulkopuolisen tahon joka on koulusta irrallaan käymään täällä. Että se vois olla ihan valtakunnallisestikin hyvä idea että saatais koulu osaksi ympäröivää yhteiskuntaa että saataisiin joku kertomaan.

Kun ei vielä tiedetä siitä uudesta OPSista että ei tiedetä mitä se sisältää, mutta kyllä me ollaan täällä opettajainhuoneessa vähän kauhullakin mietitty sitä että miten pienet koulut pystyvät tarjoamaan esimerkiksi ruotsia tai just yhteiskuntaoppia.

Se pitäis saada se opetus jotenkin käytännönläheiseksi, ja sitä tietysti toivois uuden OPS:in kautta että tulis sitä käytännönläheisyyttä. Ja sitä mitä tämä kolmas sektori meille tarjoaa, että vastapainoa siihen meidän kirjahommalle että sitten saadaan niistä käytännön tietoja ja taitoja, että se on yksi iso asia.

Kouluilla nähtiin siis paljon mahdollisuuksia yhteistyöhön järjestötoimijoiden kanssa ja jokaisella haastattelussa mukana olleilla kouluilla nähtiin että yhteistyö paikallistoimijoiden kanssa on tärkeää. Opetuksen integroiminen paikalliseen kontekstiin edellyttää koulun sisäistä ideointia sekä suunnittelu yhteistyötä opettajien, koulun henkilökunnan, oppilaiden vanhempien ja muiden koulun sidosryhmien kesken (Kilpeläinen 119).

Yksi vanhempaintoimikunnan jäsen ja aktiivinen 4-h yhdistyksen jäsen kertoi että heidän paikallisyhdistyksessään on jo otettu huomioon uusi opetussuunnitelma, ja se mitä järjestöllä olisi koululle tarjota

4-h:lla on tähän jo valmistauduttu tähän uudistukseen, että meille on tietopaketteja kierrätyksestä ja kestävästä kehityksestä että niistähän sais ihan opetuspaketteja. Että semmosten asioiden opettamiseen meiltä löytyy jo materiaalia.

6.8 Koulujen ja yhdistysten välisen yhteistyön menestystekijöistä

Organisaatioiden, myös yhdistysten menestystekijöitä voidaan hahmottaa erilaisten pääomakenttien kautta Organisaatiolla tulee menestyäkseen olla fyysistä, inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Fyysisellä pääomalla tarkoitetaan organisaation hallussa olevaa omaisuutta, esimerkiksi laitteita ja rakennuksia, jonka avulla se pyrkii saamaan

tuloja. Inhimillisellä pääomalla viitataan organisaation jäsenten koulutukseen, tieto-taitoon, kokemukseen ja osaamiseen. Organisaation sosiaalinen pääoma puolestaan muodostuu toimijaa ympäröivästä suhdeverkostosta käsin. Sosiaalista pääomaa voidaan kutsua myös yhteisöpääomaksi. Siinä on keskeisesti kyse verkostosta, normeista, vastavuoroisuudesta ja luottamuksesta. (Jurvanen 2002, 130).

Myös aineistosta nousi vahvasti yhteys yhdistysten menestystekijöiden ja yleisen yhteisön elinvoimaisuuden vaikutuksesta yhteistyöhön ja hyvien yhteistyömallien käytänteisiin.

6.8.1 Fyysinen pääoma

Fyysinen pääoma ei ole yhdistyksille sama kuin yrityksille, koska niiden tarkoitus ei ole itsetarkoituksellisesti kartuttaa taloudellista pääomaa, vaan järjestöt tarvitsevat fyysisistä pääomaa muuntaakseen sen esimerkiksi palveluiksi tai toiminnaksi (Jurvanen 2002, 30).

Yhdistysten fyysisen pääoman määrä heijastui yhteistyöhön lähinnä sellaisen yhteistyön kohdalla, joiden yhteistyö koulun kanssa keskittyi erilaisten puitteiden, esimerkiksi hiihtolatujen tai jääkiekkokaukaloiden järjestämiseen koulun ja kylän yhteiskäyttöön. Tällaista yhteistyötä esiintyi neljällä viidestä otannassa mukana olleista kouluista.

Yhteistyössä koulun ja yhdistystoimijoiden välillä korostui sen sijaan se, että yhdistykset saivat käyttöönsä koulun fyysisiä resursseja, lähinnä tiloja. Käytännössä näkyi vastavuoroisuuden tärkeys yhteistyössä, sekä myös resurssien järkevä jakaminen ja hyödyntäminen koko yhteisön käyttöön.

Myös koulut hyödynsivät kyläyhdistysten huoltamia tiloja. Yhdellä koululla koululaiset käyttivät kunnallista, kyläyhdistyksen huoltamaa ja ylläpitämää uimarantaa alkusyksyn liikuntatunneilla ahkerasti.

Toisella kylällä kyläyhdistys tarjosi koulun oppilaille veneellä kyydin opetusmatkalle paikalliseen saareen ja osallistui aktiivisesti ympäristökasvatukseen kertomalla retken aikana saaren luonnosta oppilaille.

Resurssien, kiinteistöjen, puitteiden ja esimerkiksi liikuntavälinetarvikkeiden käyttäminen ja käsittäminen koko kylän yhteiseksi resursseiksi tuli ilmi usealla haastatellulla kylällä. Fyysinen pääoman jakamisen sisältyminen yhteistyöhön oli usein seuraus kaikkien menestystekijöiden ilmenemisestä kyläyhteisössä. kylä, ja sen koulu nähtiin yhteisenä omaisuutena ja osana yhteistä ympäristöä, oli kyläläisellä sitten henkilökoh- taista sidettä kouluun esim. lapsen kautta tai ei.

6.8.2 Inhimillinen pääoma

Inhimillisellä pääomalla viitataan organisaation jäsenten koulutukseen, tietoihin, taitoihin, kokemukseen, osaamiseen ja aineellisiin valmiuksiin. Kansalaisjärjestötoiminta nousee ihmisten innostuneisuudesta (Jurvanen 2002, 32).

Tämä innostuneisuus, aktiivisuus ja osaaminen nousi hyvin vahvasti esille myös haastattelussa. Koulujen henkilökunta ja yhdistysten edustajat näkivät yhteistyön koko kylän ja sen yhteisön, eivät vain koulun ja yhdistysten kautta.

Että tällaista vastavuoroista kyläyhteisön kanssa. Aina ollaan lähdössä talkoisiin ja esiintymään jos hyö tarttee. Paljon tällaista yhteistyötä.

Myö tällä kylällä, yhdistyksenkin puolesta pidetään koulua hyvin omanamme

Toimijoiden innostuneisuus yhteistyössä kuului haastattelussa, ja kylissä selvästi pidettiin yhteistyötä tärkeänä ja merkityksellisenä, niin koulun kuin järjestötoimijoiden välilläkin.

Yksi haastatelluista opettajista kertoi koululaisten merkityksestä paikalliselle veteraanijärjestölle:

Meidän anti on se ilon tuominen vanhuksille. Kun lapset menee sinne, vanhukset on siitä niin iloisia, siitä riittää iloa ja hyvää oloa moneksi viikoksi. Kun tapaa niitä mummoja ja pappoja tuolla kylällä, niin aina ne sanoo että ne on niin ihania ne teidän muksut kun ne tuovat niin paljon eloa ja iloa.

Pienessä yhteisössä siis inhimillinen pääoma on olennainen osa yhteistyötä koulun ja yhdistystoimijoiden välillä. Kun yhteisössä suurin osa on tuttuja, ja verkostot tiiviitä, ihmisten osaaminen saadaan hyödynnettyä helpommin.

Ja täällä on sikäli helppo ottaa yhteyttä aina kun joku tietää sitten jonkun joka on yhdistyksessä ja tietysti osa meistä opettajista on mukana yhdistyksissä, niin sekin helpottaa sitten, tietää kehen voi ottaa yhteyttä

Pienellä koululla opettajien aktiivisuus ja oma innostuneisuus yhteistyöstä on merkittävässä roolissa yhteistyömuotojen kehittymisen kannalta. Haastatteluista näkyy selviä yhteyksiä aktiivisen yhdistystoimintayhteistyön ja opettajan aktiivisuuden välillä.

Sillon kun minä tulin tänne, niin alkoi satelemaan erilaisia pyyntöjä, että sanotaan että tämä on ollu aika semmonen suljettu yhteisö silloin aikanaan. Sitten kun molemmat opettajat vaihtu ja tuli uusia perheitä, niin syntyy sellainen uus toimintakulttuuri. Sitten kun ihmiset hoksas että meille voi tulla kyläläiset kävi niin sitten tästä tuli vähän sellainen treffipaikka ja sitten just tutustuttuun johonkin joka on kaikissa kytköksissä, niin sitten se leviää

Yksi haastatteluista opettajista vastasi seuraavasti kysymykseen että mitä koulun ja yhdistystoimijoiden välinen yhteistyö antaa niin kouluille kuin yhdistystoimijoillekin:

Ja minä opettajana ajattelen sen silleesti että meidän koulukäyntihän olis tosi tylsää jos me tehtäis vaan päivät pitkät kirjahommia ja kahdesti kuussa käytäis kirjastossa ja. kyllä se elävöittää meidän aikuistenkin mielestä elävöittää tätä koulun arkee, ja vielä kun ollaan suht nuoria ja innokkaita niin jaksetaan tehdä kaikkee. Että kyllä se meillekin antaa, mutta totta kai se meiltäkin vaatii. Ja riippuahan se opettajastakin, tiedän että meitä on niitäkin semmosia jotka vaan sanois ettei tahdo tehdä mitään ylimääräistä. Meille nyt on vaan tähän kouluun siunaantunu semmosia jotka on hyvin innokkaita.

Ehkä se on semmoinen henkilökemiajuttu, että sitten se tulee niin luonnostaan, täällä kyläläiset ovat hirveän aktiivisia ja ehdottavat kaikenlaista, ja me koululla ollaan kyllä mielellään kaikessa mukana missä voidaan

Me täällä pienessä kyläkoulussa ollaan hirveen joustavia. Että on mitä vaan, niin me ollaan aina että – joo, me tehdään, me järjestetään, ei ongelmaa!

Haastatteluissa tuli ilmi, että monet kyläläiset ja myös koulun henkilökunta toimivat aktiivisesti useissa paikallisyhdistyksissä. Pienellä kylällä opettajien ”kaksoisroolit” korostuvat. Yhteisöissä aktiiviset ihmiset ovat monessa mukana.

Kun johonkin täällä syrjäkylillä ryhtyy, niin sitä on sitten mukana kaikessa

Kyllä näitä virkoja riittää

Opettajat on haluttuja järjestöihmisiä. Ainakin pienellä paikkakunnalla saisi helposti täyttymään illat niillä hommilla

Inhimillisen pääoman esiintyminen näkyi haastatteluissa innostuneisuuden, osaamisen ja halun jakaa tätä osaamista, kautta. Ihmisten inhimillinen pääoma näyttäytyi suuressa roolissa kyläkoulujen ja yhteisön yhteistyön välillä. Jos etenkin opettajat, vanhemmat ja koulun muissa sidosryhmissä aktiivisesti toimivat olivat motivoituneita yhteistyöhön, yhteistyö oli monipuolista, yhteydenpito luonnollista ja yhteistyön toimintamuotoja kehitettiin aktiivisesti. Sen sijaan jos inhimillistä pääomaa oli vähän, ihmiset eivät tunteneet toisiaan eivätkä kommunikoineet keskenään, ja kokivat koulun vain erilliseksi yksiköksi, yhteistyö koulun ja paikallistoimijoiden välillä oli vähäistä, tai jos sitä oli, se oli pitkälti perinteisiin nojaavaa yhteistyötä, esim. merkkipäivien yhteistä viettoa.

6.8.3 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalista pääomaa on käsitelty jo aiemmin keskeisten käsitteiden esittelyluvussa. Sosiaalinen pääoma ei ole yksilön tai edes organisaation omaisuutta, vaan se muodostuu toimijoiden välisissä vuorovaikutussuhteissa. Se on tärkeä infrastruktuuri yhteisöelämässä, koska se luo osallistumista ja vastavuoroisuuden normeja. Sosiaalinen pääoma on tärkeä edellytys myös inhimillisen pääoman kertymiselle (Jurvansuu 2002, 143).

Haastatteluista nousi ilmi, että järjestötoimisuus nähtiin luonnollisena osana elämää maaseudulla, erityisesti kyläyhdistyksessä toimiminen nähtiin joissain tapauksissa luonnollisena ja melkeinpä itsestään selvänä osana kylällä asumista.

On pakko olla järjestöissä mukana, kun ei täällä tapaa muuten ihmisiä missään. Se on täällä maalla perinteistä että ollaan järjestöissä

Sosiaalisen pääoman puutteen vaikutukset näkyivät myös vastauksissa; eräässä tapauksessa koulun ja yhdistysten välinen yhteistyö oli vähäistä, ja koulun opettaja vastasi kysymykseen siitä, miten he kokivat koulun ja järjestöjen voivan hyötyä yhteistyöstä vastaamalla;

Mie luulen että koulu ainakin hyötyis, en tiedä hyötyykö yhdistyspuoli sinäänsä mitään mutta ehkä henkisesti enemmän siitä että he siellä kokisivat tämän koulun enemmän omakseen ja että se on oma koulu, että se tulis silleen enemmän lähelle käytännön tasolla niillekki joilla ei enää oo omia lapsia täällä.

Koska sosiaalinen pääoma on käsitteenä ja ilmiönä niin monimuotoinen, on helppoa nähdä sosiaalisen pääoman tiivistyvän siihen, missä kaikessa yhteistyössä on kysymys. Sosiaalisesta pääomasta puhuttaessa puhutaan samoista termeistä kuin onnistuneen yhteistoiminnan kohdalla: vastavuoroisuudesta, yhteisöllisyydestä, verkostoista, toimijoiden keskinäisestä luottamuksesta. Sosiaalinen pääoma on pääomaa, voimavaraa, joka kumpuaa ihmisistä, heidän luomistaan yhteisöistä ja verkostoista, sivistyksestä, koulutuksesta, opituista ja jaetuista taidoista (Kaunismaa, 2000, 130)..

Sosiaalinen pääoma on paikallista, ihmisessä oleva voimavara, ja nykyisessä globalisoituvassa markkinataloudessa erittäin tärkeä osa yhteiskuntaa. Voimme siirtää tehtaat ja tuotannon halvan työvoiman maihin, voimme ulkoistaa suuren osan työstä ulkomaille, mutta sosiaalinen pääoma elää ihmisissä ja heidän välisissä suhteissaan ja verkostoissaan (Kaunismaa, 2000, 130). Sosiaalisessa pääomasta, yhteistyöstä, koulutuksesta ja opetuksesta, sekä myös uudistuvasta opetussuunnitelmasta, kyläyhteisöistä ja aktiivisessa kansalaisyhteiskunnasta, etenkin toimivista ja onnistuneista sellaisista, puhuttaessa puhutaan pitkälti samoin samoja yhteisöllisyyden, osallisuuden ja kasvamisen teemoja sivuten.

7 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Koska aineistomateriaali oli koottu teemahaastatteluin, ja haastatteluiden tarkoituksena oli nimenomaan kerätä laadullista, eli kvalitatiivista aineistoa, aineiston analysoinnin ohjelankana olivat kvalitatiivisen tutkimuksen analysointimetodit.

Mäkelän (1990) mukaan kvalitatiivisen aineiston arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota seuraaviin seikkoihin: Analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen, toistettavuuteen sekä aineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyyteen. Laadulliset tutkimusraportit ovat yleensä henkilökohtaisempia ja enemmän tutkijan omaa pohdintaa

sisältäviä, kuin kvantitatiiviset tutkimukset. (Eskola & Suoranta 2008, 214.)

Nauhoitetut teemahaastattelut litteroitiin, litterointi tehtiin kirjoittaen koko teemahaastattelujen sisältö. Litteroitua tekstiä syntyi 73 sivua, joten aineistoa oli runsaasti. Litteroinnin jälkeen haasteltujen vastaukset luokiteltiin kysymyksittäin seuraaviin kategorioihin:

Opettajien vastaukset

Yhdistystoimijat

Kaksoisroolissa toimivat

Hirsjärven ja Hurmeen (2004,146) mukaan luokitellessamme jäsennämme tutkittavaa ilmiötä vertailemalla aineiston eri osia toisiinsa. Luokittelu luo pohjan tai kehyksen jonka varassa haastatteluaineistoa voidaan myöhemmin tulkita.

Tässä tilanteessa luokittelut tehtiin tutkimuskysymysten ja vastaajien roolien perusteella, koska se erottelemalla päästiin helpommin etsimään aineistoista tulkittavaa materiaalia kyselyn pääkysymysten selvittämiseksi.

Aineiston tulkinnessa keskityttiin Kylät ja Koulut -hankkeen tavoitteista nouseviin näkökulmiin, eli keskityttiin etsimään aineistosta esimerkkejä, toiveita, ja ideoita kyläkoulujen ja yhdistystoimijoiden yhteistyöhön.

Aineiston raportoinnissa käytetään paljon sitaatteja eli suoria lainauksia koska niiden välityksellä haastateltavien ääni ja ajatukset pääsevät suoraan esille. Suoraa lainausta suositellaan käytettäväksi vain silloin, kun tiedon referoiminen ja tulkinta vääristäisi alkuperäisen tiedon tai kun kirjoittaja haluaa kommentoida tai eritellä toisten ajatuksia (Kajaanin AMK 2015).

7.1 Opinnäytetyön luotettavuus ja käytettävyys

Työelämälähtöinen opinnäytetyö liittyy ammattikäytäntöjen työ kontekstiin ja se pyrkii ratkomaan käytännössä kohdattuja haasteita. Tutkimus- ja kehittämistyön samoin kuin opinnäytetyön piirteitä ovat työelämäperustaisuus, sovellettavuus, käyttökelpoisuus, totuudenmukaisuus ja ennakoivuus. Opinnäytetöitä luonnehtii erityisesti käytännöllisyys ja tiedon välinearvo. Tulosten tulee olla riittävän yksinkertaisia, helppokäyttöisiä ja hyödyllisiä tiedon käyttäjän kannalta. Opinnäytetöissä tulisi ilmetä arkinen järkevyyys ja hyöty. Opinnäytetöinä voidaan luoda uusia ja parannettuja tuotteita, tuotantovälineitä tai menetelmiä ja palveluita (Kajaanin AMK 2015). Tässä opinnäytetyössä on tutkimustyön avulla pyritty tuottamaan sellaista tietoa jota tilaaja on tilannut. Vaikka otos on pienehkö, viisi kyllä, on aineistoa tarpeeksi siihen että haastattelumateriaalin pohjalta voidaan tehdä tulkintoja ja johtopäätöksiä jotka palvelevat tilaajan tarpeita. Tuloksista ei silti voi tehdä suoria päätelmiä siitä, että Pohjois-Karjalaisilla kouluilla olisi erityisen paljon yhteistyötä paikallistoimijoiden kanssa, koska haastatteluun valikoidut koulut valittiin esitietolomakkeiden perusteella nimenomaan aktiivisen yhteistyönsä vuoksi.

Aineistolähtöisessä opinnäytetyöprosessissa on tärkeää kuvailla käsitettä, ilmiötä, jonka varaan aineiston keruu muotoutuu (ns. esiymmärrys). Käsitteen kautta muotoillaan tutkimustehtävä ja aineiston keruun kysymyksiä. Lähtökohtien kuvailun laajuudesta ja valinnoista riippuu myös se, missä laajuudessa opinnäytetyön tekijä perehtyy aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin (Kajaanin AMK 2015). Tässä opinnäytetyössä on käytetty paljon hyväksi tutkimuksia ja kirjallisuutta, ja pyritty avaamaan keskeiset avainkäsitteet monipuolisesti erilaisten lähteiden pohjalta. Tietoperustan valinnassa on pyritty huomioimaan ennen kaikkea kotimaista tutkimustietoa.

Viitekehys muotoutuu laadullisessa tutkimuksessa prosessin aikana esiymmärryksestä, aineiston tulkinnan kautta ilmiön teoreettiseen kuvailuun. Esimerkiksi hermeneuttinen spiraali/kehä. Hermeneuttisella kehällä tarkoitetaan ilmiön tulkintaprosessin kehämäistä liikettä, jossa kokonaisuuden ja osien välillä vallitsee vuorovaikutussuhde. Tutkijalla on tietty esiymmärrys, ennakkokäsitys tai ennako-odotus ja jopa todellinen ennakkoluulo, joka koskee tulkittavaa ilmiötä. Tulkintakehässä liikutaan eteen ja taaksepäin, tekstiä luetaan ja arvioidaan, uuden tiedon asteittainen omaksuminen ja lopulta oivaltava ymmärtäminen tapahtuvat kehän sisällä (Kajaanin AMK, 2015).

Opinnäytetyössä kerättyä informaatiota voidaan käyttää Kylät ja Koulut -hankkeen tarpeisiin hankkeen tulevissa vaiheissa.

7.2 Opinnäytetyön ajankohtaisuus

Kylissä ja kouluissa kehitytään ja kehitetään yhteisön voimin on opinnäytetyönä ajankohtainen useastakin syystä.

Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Suomen kylätoiminta ry:n yhteishanke Kylät ja Koulut, joka on opinnäytteen tilaajana, on tietysti ajankohtainen hankkeen ollessa parhaillaan käynnissä. Hanke linkittyy ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen kontekstiin liittyen opetussuunnitelman uudistamiseen vuonna 2016.

Käynnissä olevan kuntarakenteen uudistamisen myötä kyläkoulujen tilanne on myös mukana ajankohtaisessa keskustelussa. Yhtä koulua lukuun ottamatta kaikki haastatteluissa mukana olleista kouluista oli ollut tai oli parhaillaan lakkautusuhan alla.

Kolmannen sektorin tutkijoiden keskuudessa on viime aikoina vallinnut varsin laaja yksimielisyys siitä, että perinteinen kolmas sektori, kansalaisyhteiskunta tai vapaaehtois-toiminta on muuttumassa. Palvelutuotanto on lisääntynyt, mikä on muuttanut julkisen ja kolmannen sektorin välisiä suhteita. Järjestöt ovat myös aikaisempaa enemmän suuntautuneet paikallisyhteisöihin sekä kulttuurin, liikunnan ja vapaa-ajan aloille, kun taas poliittinen, ideologinen tai laajasti yhteiskunnallinen, konfliktio-rientoitunut toiminta on vähentynyt (Saukkonen, 2013,8).

Osallisuuden ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvattamisen teemat ovat ajankohtaisia myös Opetus ja kulttuuriministeriön uusimmassa Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmassa vuosille 2012–2015. Valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi nuorisopolitiikan kehittämisohjelman. Ohjelmaa kutsutaan lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaksi (LANUKE) sen sisältäessä nuorisolain mukaisesti tavoitteet alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolojen parantamiseksi (OKM, 2015). Uusimmassa kehitysohjelmassa lasten ja nuorten osallisuus ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvattaminen nostetaan esille keskeisinä teemoina. Kaksi ensimmäistä ohjelman strategista tavoitetta ovat: Lapset

ja nuoret kasvavat aktiivisiksi ja yhteisvastuuta kantaviksi kansalaisiksi ja että lapset ja nuoret voivat osallistua tasavertaisesti kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan (OKM 2015). Opetus ja kulttuuriministeriön rahoittama Kylät ja koulut –hanke on yksi ministeriön työvälineistä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

LÄHTEET

Bäcklund Pia, Korhonen Heli. 2011. Paikallisyhteisön käsite ja asumisen arki-juurtumisen, asukasaktiivisuuden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Helsinki. Helsingin kaupungin tietokeskuksen keskustelualoitteita.

Elonheimo Ville. 2004. Tutkijaseminaariesitelmä. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, valtio-oppi. Verkkojulkaisu: <http://www.elonheimo.fi/wp-content/uploads/2012/03/Kysupaikdemagit200411.pdf>

Helander Voitto & Laaksonen Harri. 1999. Suomalainen kolmas sektori. Rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu. Helsinki. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko ja Sajavaara Paula. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Hirsjärvi Sirkka, Hurme Helena. 2007. Tutkimushaastattelu. Helsinki. Gaudeamus.

Humanistinen ammattikorkeakoulu. Internetsivut. <http://www.humak.fi/humak/>. Viitattu 28.11.2014.

Hyyryläinen Torsti, Katajamäki Hannu , Piispanen Sirkku, Rouhiainen Vesa. 2011. Neoendogeenisen maaseutupolitiikan ilmeneminen kylätoiminnassa. Artikkel. Maaseudun uusi aika 2/2011. Verkkojulkaisu: http://www.mua.fi/SIRA_Files/downloads/Arkisto/MUA_lehti/2011/MUA_2011_2_a_Hyyrylainen.pdf

Ilmonen Kaj. 2000. Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, Kaj (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.

Juntunen Veera. 2014. Kylä kunnassa - Aktiivinen kyläyhdistys ja kyläläiset kunnan kehittäjinä Lappajärven Itäkylässä. Pro Gradu -tutkielma. Oulu. Maantieteen laitos. Oulun yliopisto.

Jurvansuu Sari. 2002. Paikallisyhdistysten menestystekijät tutkimuksia kansalaistoiminnan hyvistä käytännöistä. Sarja A. Tutkimuksia 2. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Turku. Nykypaino Oy.

Kalaoja Esko & Pietarinen Janne. 2002. Characteristics of Finnish small rural schools – what can we learn from learning and instruction by researching small rural schools? Teoksessa Kalaoja Esko (toim.) Näkökulmia kyläkouluihin ja niiden kehittämiseen. Oulu. Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutusyksikön julkaisuja. Sarja A, tutkimuksia 21/2002.

Kaunistmaa Pekka 2000. Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyöpakki- verkkosivut. Internetosoite: <http://193.167.122.14/Opari/index.aspx>. Viitattu 14.3.2015

Keränen Hannu. 2001. Hankesuunnittelun idea ja projektisyklin hallinta aluekehittämisessä. Maantieteen laitos. Oulu. Oulun yliopisto

Kilpeläinen Risto. 2010. Maaseudun pienet koulut opettajien kuvaamina oppimis- ja kasvuympäristöinä. Väitöskirja. Oulu. Oulun yliopisto.

Koulu kylässä, kylä koulussa -hankkeen raportti. Julkaistu 25.3.2014 http://www.ihastjarvi.fi/DOCS/Ihastjarvi_raportti.pdf

Kurki, Leena. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä. SoPhi.

Kylät ja Koulut –hankkeen internetsivut. <http://www.humak.fi/kumppaneille/humakin-hankkeet/>. Viitattu 28.11.2014.

Laiho, Ulla-Maija. 2002 Johtopäätöksiä kansalaisten osallisuuden kehityksestä ja osallisuushankkeesta. Teoksessa Kohonen, Kari. & Tiala, Timo. (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus- Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis -ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Helsinki. Sisäasiainministeriö.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. 2012 Opetus- ja kulttuuri-ministeriö. Kuopio. Kopijyvä Oy.

Laukkanen Reijo, Muhonen Liisa, Ruuhijärvi Pertti, Similä Kari, Toivonen, Eero. 1981. Pieni koulu – kunnallisen koulutoimen kehitys – opetus pienissä kouluissa. Vantaa. Kunnallispaino.

Niemelä Pauli. 2004b. Sosiaalinen pääoma Suomen kunnissa. Kunnallisanalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu, nro 42. Helsinki. Kunnallisanalan kehittämissäätiö.

Opetushallitus. Perusopetuksen säädökset ja lainsäädäntö. Internetsivut. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/perusopetus. Viitattu. 1.12.2014

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2007. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011. Opetusministeriön julkaisuja 41. Helsinki: Opetusministeriö.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2009. Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat. Verkkojulkaisu. http://www.okm.fi/OPM/Julkaisut/2009/Yrittajyyskasvatuksen_suuntaviivat.html?lang=fi. Viitattu 3.1.2015

Oranen Mikko. 2008: Lasten osallisuus. Verkkodokumentti. Turun ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus>. Lainattu 3.1.2015

Siisiäinen Martti. 2010. Osallistumisen ongelma. Artikkelikansalaisyhteiskunta lehdessä 1/2010. Verkkojulkaisu: http://files.kotisivukone.com/kyts.kotisivukone.com/KY-lehti/2010-1/ky2010-1_art_siisiainen_korjattu.pdf

Suomen Kylätoiminta Ry. Internetsivut. <http://www.kylatoiminta.fi/fi/kylatoiminta.html> Viitattu 27.11.2014

Taina Era (toim.).2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Tantarinmäki Sami. 2011. Mitä lakkautuksesta opimme? Kyläkoulun lakkauttamisen perusteet, prosessi, säästöt ja vaikutukset viimeaikaisessa keskustelussa. Turku. Turun yliopisto.

Virtanen Aila, Näsi Salme. 2003. Aatteesta ja rahasta – näkökulmia yhdistysten toimintaan ja talouteen. Teoksessa Hänninen, Sakari &

Kangas, Antti & Siisiäinen, Martti (toim.) Mitä yhdistykset välittävät.
Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä. Atena Kustannus.